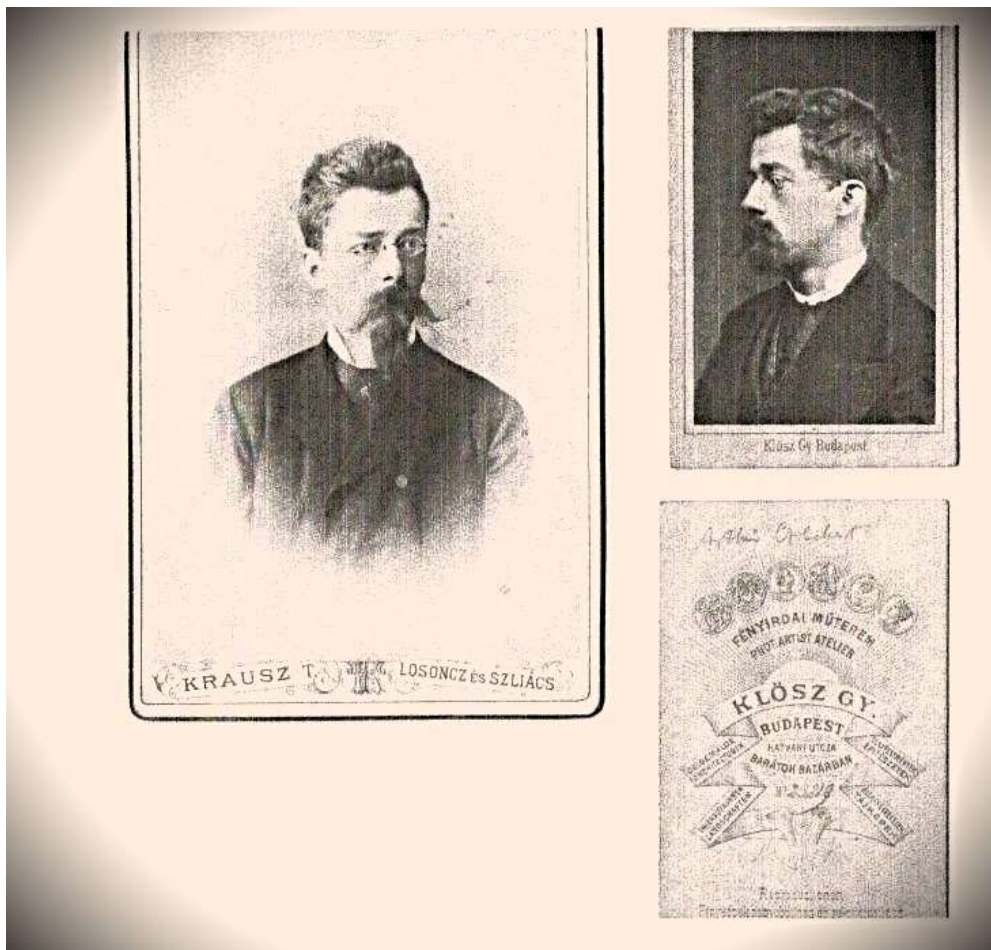

V03 A Czilchert család

Bevezetés

A „családtregény” V02 fejezete Vidovszky Ferenc II. családjával és leszármazottjaival foglalkozott. Az írás közben egyre jobban kikristályosodott, hogy az „oldalágak” területi, „érdekességi” és arányossági okokból megérdemelnek több külön fejezetet.

Az egyes személynevek mögött szereplő zárójeles arab számok a Vidovszky Ferenc IV-től számított generációkat mutatják. (A 3. generációs dédszülőkből 8 van, a 7. generációs felmenőkből 128, a – ritka – 11. generációsokból pedig 2.048.)

1. ábra: Czilchert Artúr III. két portréja

[...] Friedrich Tobiás Züllicher, Zay-Ugroc-zban patkoló kovács volt. 1769-ben feleségül vette mint özvegy a hajadon Susanna Richtert. (...) Az ő fiuk volt Andreas Zilchert (1770-1854), aki már magasabb iskolát végzett.”

Simán igaz lehet, hogy a Züllicher család Züllichau-ból származott. Ez a település korábban hol Brandenburghoz, hol Poroszországhoz tartozott, ma Lengyelország része Sulechów néven. Frankfurt am Oder és Poznan között fekszik.

A Pallas Nagylexikona röviden elintézi a várost:

„**Züllichau**, Z.-Schwiesbus járás (916 km² ter. 1890-ben 49 477 lak.) székhelye, 7 km.-nyire az Oderától, vasút mellett, (1890) 7700 lak., posztókészítéssel; egykori erődtámaszainak maradványaival. A hétéves háborúban 1759 júl. 23. a Szoltikov vezérelte oroszok Z[üllichau], Kay és Palzig közt a Wedel porosz hadait legyőzték.”

Viszont van, ami biztosan nem igaz:

- Nem lehetett 1769-ben a házasság, mert már 1763-ban is született közös gyermekük.
- Andreas Zilchert nem 1770-ben született, hanem csak 1772-ben.
- Tudjuk, hogy Tobias 1771-ben elhunyt, ergo nem lehetett András apja.

Egy kiegészítés a Másik Kutatótól:

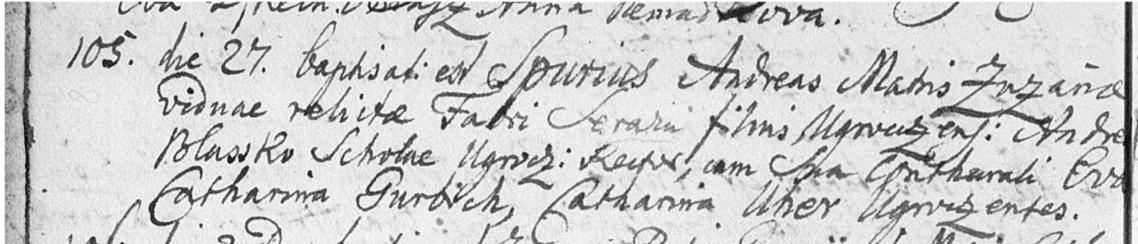
„Érdekes egyezés mutatkozik a lengyelországi Lublin régióban megfordult Fryderyk Zilchert építész nevével, akire úgy hivatkoznak, hogy eredetileg Zilleher a neve. Ez a **Fryderyk Zilchert** kortársa volt **Tobias Fridrich Züllichernek, Zsuzsanna** férjének. 1780-as években volt építész Kazimierz Dolny-ban, majd Lublinban az ő tervei alapján épült az evangélikus templom. Ezzel véletlenül sem szeretnék lengyel eredetet sugallani, és azt sem, hogy rokonok lehettek. Inkább gondolnám, hogy mindketten német evangélikusok voltak, akik (vagy akiknek ősei) az evangélikusok üldözésekor kerestek máshol megélhetést és települtek keletebbre, mint ahogyan sokan mások is.”ⁱⁱⁱ

Az említett lublini ev. templom történetéről részletesebben (fordítás):

„A templom építési engedélyét 1784. augusztus 25-én adta ki Stanisław August Poniatowski király. Ugyanebben az évben az evangélikus felekezethez tartozó kereskedők és kézművesek a városi hatóságoktól írásos hozzájárulást kaptak arra, hogy az Evangélikus-Augsburgi Gyülekezet megvásároljon egy udvarházat egy térrel (ez az úgynevezett Trypolszczyzna vagy Bazyliański tér) Emil Łaskarzewskitől. A templomot a Krakowskie Przedmieście utcában építették, betartva a legközelebbi római katolikus templomtól való megfelelő, száz méteres távolság elvét. Az építkezést Tobiasz Bauch lelkész felügyelte. A templomot 1785-1788 között építették Fryderyk Zilchert alias Zilleher tervei alapján.”^{iv}

Andreas Czilchert (5)

Húsz hónappal Tobias Friedrich Zilchert halála után, 1772. november 27-én ugyanott, Zayugrócon megkeresztelték Zuzanna fiát, Andreast.

3. ábra. Andreas Czilchert születési anyakönyvi bejegyzése

Magyarul: 27-én megkereszteltem az András nevű törvénytelen gyermeket, anyja Zsuzsanna, a lakatos [vagy kovács] özvegye, ugróci. [Keresztszülők] Blassko András, az ugróci iskola tanítója feleségével, Évával; Uher Katalin, ugróciak.

A nagyon alapos Másik Kutató ezt írta:

[Andreas Czilchert] „Zay-Ugróczon született, ahogyan a testvérek. Ott egyetlen Czilchert - Züllicher család élt: Tobias Fridrich Züllicher, kovácmester. A kovácmester halála után született a feleségtől. Ez a születési év megfelel a pozsonyi beiratkozáskor megadott születési évnek: 1790-ben 17 éves.”^v

Továbbá:

’1772 után Zilchert Tóbiás özvegye, Zsuzsanna már nem szerepel Zay-Ugrócz anyakönyvében keresztanyaként sem. Ebből feltételezhető [biztps], hogy Modorba költözött. Talán itt sikerült "elintéznie", hogy Andrást gyerekeként nevelhesse Zilchert néven. Bizonyítékom nincs rá. Megtehetette-e? Igen. Ennél külön anyakönyvi csalafintaságokkal is találkoztam már. Ahogyan András keresztelésénél is csak annyi szerepel, hogy a néhai kovácmester özvegyének, Zsuzsannának törvénytelen fia. Nincs semmilyen vezetéknev. Az anya vezetékneve egyetlen fellelt dokumentumban sem szerepel.

Tobias és Zsuzsanna Zilchert gyerekeinek olyan illusztris keresztszülei voltak, hogy az özvegy biztosan rendelkezett megfelelő összeköttetéssel a Zilchert név elfogadtatásához András számára.

Tehát bizonyítékom az örökbefogadásra, névfelvételre nincs. Az okaim az összekapcsolásra a "kovácmester özvegye Zsuzsanna" kifejezés, valamint a Pozsonyi Líceum adatai, miszerint 1773 körül született.”^{vi}

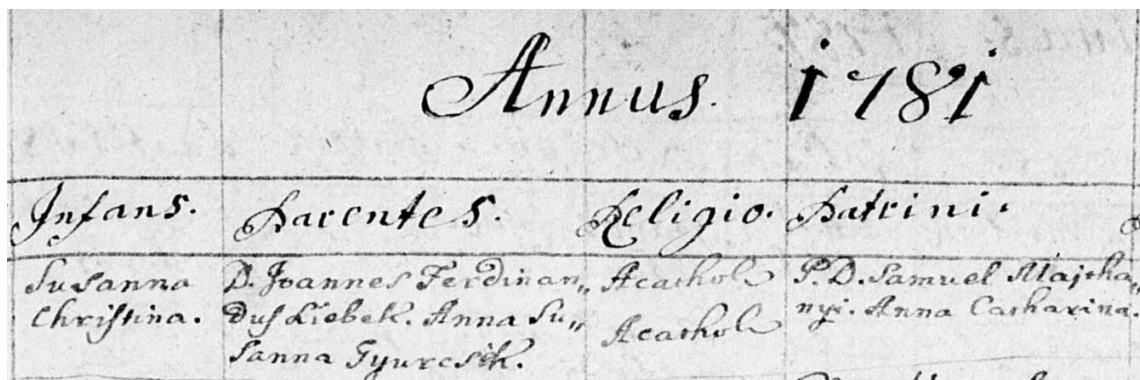
A fentieket alátámasztja az 1770-ben született Tóbiás [Friedrich] keresztelési bejegyzésében felsorolt keresztszülők impozáns listája:

„Ugyanazon a napon megkereszteltem Tóbiást, akinek apja Zillchirt Tóbiás és anyja Zsuzsanna, ugróciak. Keresztszülők: vitézlő és nemzetes Lathkócy Mihály úr, az ugróci tiszttartó, feleségével, Zathurecky Máriával, Melfelber András feleségével, Annával, Türbich Márton feleségével, Katalinnal, Lyptay András, a nagyméltóságú Feldmayer(us) Dániel úr szolgálójával, Erzsébet Ernesztinnel, Uker Katalin, Gecz Mária, a báni rézműves felesége, Chynoranzky Mária, ugróciak. Bobák András úr, a méltóságos báró Zay úr kasznárja.”^{vii}

Andreas Czilchert felesége **Suzanna Christina Lübeck** (5) volt. Róla a következőket „tudja” a Family Search:

- Sz: Bazinban (sz: Pezinok), vagy Modorban, Pozsony megye, 1781.
- H: Besztercebánya, 1822. február 10.

(Az biztos, hogy a Modortól csupán 8 km-re található Bazinban keresztelték meg.)

4. ábra: Suzanna Christina Lübeck keresztelési anyakönyve (Bazin, 1781)

Szülei:

- **Johann Ferdinand Lübeck (6) gyógyszerész**
- **Maria Suzanna Gyurcsék (6)**
  - Sz: Somorja (sz: Šamorín), Pozsony megye, 1749.
  - H: Besztercebánya, 1809. december 10.

Maria Suzanna Gyurcsék szülei:

- **Franciscus Gyurcsék (7)**
- **Marina Rosina Weisz (7)**

Ők mind Vidovszky Ferenc II. leszármazottjainak a felmenői.

Andreas a pozsonyi felsőfokú evangélikus líceumban tanult:

„2778 Cilhert (Cilchert), Andreas, civ, 17 éves, sz: Modrensis (Modor 27, Modra SK), be: 1790. Prima.” [Modor az akkori lakóhelye volt.]

Meglepő adatokat talált a Másik Kutató Czilchert András 1790-es évekbeli tevékenységéről az 1896. évi ezredéves kiállítást bemutató egyik könyvben:

„A Prihradny-féle vasgyári társulatot Bikáson (...) a libetbánya-háromvizi kohótársulat, még pedig annak két tagja: a besztercebányai Puschmann József és

Czilchert András, létesítette 1799-ben. (...) 1856-ban Prihradny Dániel János tulajdonába ment át.^{viii}

A bikási vashámor:

„A nagymennyiségű nyers vastermelés következése volt, hogy finomítására s feldolgozására a nagy olvasztók körül a Garam mentén s számos mellékvölgyekben, melyeknek természetes vizerejét felhasználták, kisebb-nagyobb vashámorok keletkeztek. Így jött létre a *bikási vashámor*, mely leginkább a Koháry-család nyersvasát dolgozta fel.”^{ix}

Továbbá:

„Bikás (szlovákul: Bujakovo) Breznóbánya városrésze, egykor önálló község Szlovákiában, a Besztercebányai kerületben a Breznóbányai járásban.”^x

Azaz András már egészen fiatal korában két vasgyári társulat létrehozásában is „benne volt”. Hogyan lett később mégis tanító?

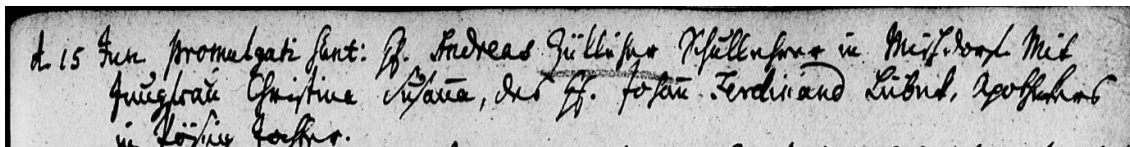
Ugyanis 1800-ban már, 1809-ben még Misérd-en [szlovákul Nové Košarišká, korábban önálló falu, ma Dénesdortorcsmisérd (sz: Dunajská Lužná) község része Szlovákiában, a Pozsonyi kerületben, a Szenci járásban^{xi}] volt tanár.

A következő rajz valószínűleg ebben az időszakban készülhetett Andrásról:

5. ábra: Czilchert András portréja^{xii}

Szokatlan módon az esküvőre valószínűleg csak 1801-ben került sor, egy évvel az első gyerekük (József) születése után. Azért írom azt, hogy „valószínűleg”, mert a lenti 1801. június 26-i somorjai anyakönyvi bejegyzés nem a szokásos házassági bejegyzés, hanem csupán a házasság tényének a kihirdetése. Azaz az igazi házasságra nem Somorján került sor. A bejegyzés idején Andreas már a Somorjától 10 km-re található Misérden volt tanító.

6. ábra: Andreas Czilchert és Christine Suzana Lübeck házasságának kihirdetése (1801)

A házaspárnak három fiú- és két leánygyermek született:

1. Joseph (1800-1850.)
2. Ludovica (1804-1869.)
3. **Gottlieb Carl** (4) (1807-1887.)
4. **Ludwig Robert** (1809-1884.)
5. Franciska Theresia (1810-1857.)

Az első négy gyermek Misérden született, de a közeli Somorján lettek anyakönyvezve. (Franciska már Besztercebányán született.) Így ír erről a Másik Kutató:

„András gyermekei közül az első három keresztelése utólag lett beírva a somorjai evangélikus anyakönyvbe. András ekkor Misérden volt tanító. Az nem derül ki az anyakönyvből, hogy hol keresztelték őket. Az is lehet, hogy Misérden, helyben keresztelte meg a somorjai lelkész, és csak később írta be a somorjai anyakönyvbe. De annyira eltérő az írásmód, hogy feltételezhető, jóval később írták be az eseményeket (feltűnően azonos a bejegyzés írásmódja, és jelentősen különbözik a többi somorjai kereszteléstől). De az is lehet, hogy másik egyház, vagy csak egy kereszteléssel felruházott tanító keresztelte meg őket, és később hitelessé akarták tenni. Vagy keresztelési anyakönyvi dokumentumra volt szükségük valamikor, és később módjukban állt tanúval igazolni a gyerekek keresztelését. Mindenesetre József keresztelése szeptember 23-a előtt van beszorítva szeptember 28-án. Ludovika keresztelése augusztus 30-án volt, de július 19 - július 22 között szerepelt. (Itt volt hely az anyakönyvben?) Károlyé október 10-e után szerepel augusztus 12-i dátummal.

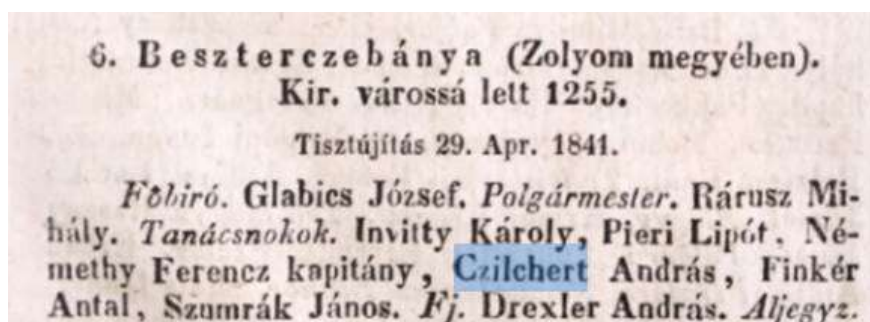
Tehát az utólagos bejegyzés idejét nem tudom, de a keresztelt somorjai gyerekek sorai közül kilógnak. A negyedik gyerekénél, Róbertnél már nincs ilyen eltérés, a dátumnak megfelelő sorban, írásmóddal olvasható. Ráadásul az első három gyerek Czilchert néven szerepel, míg az utolsó itt található gyerek (1809 Róbert) Züllicher. Az apa még mindig Misérden volt tanító, azaz nem itt lakott.

Valószínűleg a többi gyerek is Züllicher néven születtek, csak az utólagos beírás miatt hallás után írták a nevet (Czilchert), nem volt senki, aki kontrollálta volna a beírást. De 1809-ben már itt lakott Tobias (Friedrich) Züllicher, akitől megtudhatták az eredeti (talán németes) írásmódot, és még a hagyományos módon jegyezték be a nevet. Besztercebányára költözve a magyar (vagy latinos?) forma került elő.

[Suzanna első], Tobias Friedrich néven született gyermeke meghalt, az 1770-ben született újabb gyerekek [András féltestvérének] csak a Tobias keresztnévet jegyezték be, de az ő gyerekei születésénél mindvégig Friedrich volt az apa neve. Lakatosmesterként, Friedrich Zillchert néven nősült, de Tóbiás Zilchert lakatosmesterként halt meg. Tehát a Tobias mellett a Friedrich nevet is használta. Sajnos első házasságát nem találtam meg, ami esetleg pontosíthatott volna valamit.”^{xiii}

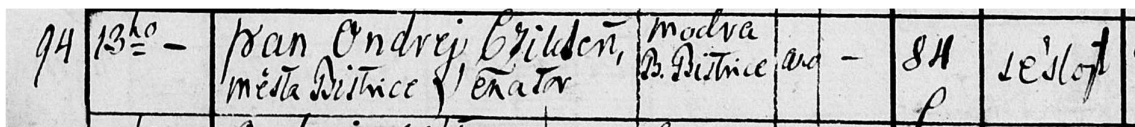
András későbbi sorsáról azt találtam még, hogy 1835-1848. között Besztercebánya belső tanácsának tagja volt.

Egy Csemadok adatbázisban és a Wikipedián az is szerepel, hogy „Besztercebánya városkapitánya volt”.^{xiv} Ugyanakkor ez a kapitányság kicsit bizonytalan dolog. A következő jegyzőkönyvben ugyanis a „kapitány” szó nem rá, hanem Némethy Ferenczre vonatkozik.^{xv} Ettől persze később ő is megkaphatta ezt a címet vagy beosztást.

András Jolsván halt meg 1854. december 13-án. Az anyakönyvi bejegyzéssel két gond is van:

- Tévesen szerepel a születési helyként Modor. András Zayugrócon született, és csak kisgyermekként költözhetett édesanyjával Modorra.
- Az anyakönyvben az szerepel, hogy 84 évesen halt meg, Eszerint 1770-ben született volna. Valójában 1772-ben született. Ezt támasztja alá a pozsonyi beiratkozáskor megadott életkora is. Már csak azért sem születhetett 1770-ben, mert abban az évben június 25-én keresztelték meg Tóbiás (Friedrich) nevű bátyját (féltestvérét).

Érdekes, hogy születését latin, halálát szlovák nyelven anyakönyvezték. Találkozni fogunk még magyar és német nyelvű anyakönyvekkel is.

Lübeck János Károly

Suzanna Christine Lübeck (5) testvére volt.

Lübeck János Károly 1776-ban született a Pozsonyhoz közeli Bazinban. A nővérek ismerete, a természet iránti vonzalma már a szülői házban kialakult,

hiszen atyja gyógyszerész volt. A másik fontos impulzus a pozsonyi evangélikus líceum diákjaként érte az ifjú Lübecket.

Pozsonyban működött orvosként a selmecebányai születésű Lumnitzer István (1749–1806), aki ez idő tájt már szorgalmasan botanizált. Növénygyűjtő kirándulásaira magával vitte a líceum diákjait is. E kirándulások eredménye Lumnitzer számára a Pozsony és környéke növényvilágát bemutató több mint ötszáz oldalas „Flora Posoniensis” c. könyve.

[Lübeck] később Jénában majd Bécsben végzett egyetemi tanulmányok után orvosi oklevelet szerzett 1798-ban.^{xvi}

„Előbb Pozsonyban gyakorló orvos, majd háziorvos Sövényházán és Nagyszentmiklóson, 1805-től Hont vm. főorvosa volt. A Patriotisches Wochenblatt für Ungarn (1804-ben) és az Ungarische Miscellen (1805–1807) szerk.-je volt. Mindkét folyóiratba sok mezőgazdasági cikket írt, melyekben részletesen ismertette a hazai kertészet helyzetét. 1812-ben kiadta az Allgemeines ökonomisches Lexikon, 1813–14-ben a Der allgemeine ökonomische Sammlert.”^{xvii}

dr. Czilchert Róbert

A Wikipedián és az interneten általában ő a legalaposabban dokumentált Czilchert.

„Czilchert Róbert, orvosdoktor, a francia academie nationale s több külföldi tudós társaság tagja, szül. 1809. márcz. 9. Besztercebányán [nem ott, hanem Misérden született, és 1809. március 14-én keresztelték Somorján], hol [mármint Besztercebányán] atyja Cz. András előkelő városi polgár, és sok ideig városi kapitány volt; őt első iskolaévet szülővárosában [mármint Besztercebányán] végezte; azután a miskolczi ág. ev. gymnasiumba küldetett, hogy a magyar nyelvet is megtanulja.

7. ábra: Czilchert Róbert portréja^{xviii}

A bölcséleti tudományokat egy évig Selmeczen, egy évig Pozsonyban hallgatta; 1826-ban orvosnövendék lett Bécsben, hol 1832-ben orvostokorrá avatták; ekkor Pesten telepedett le mint gyakorló orvos. Ezt megelőzőleg a magyar kir. udvari kancellária őt 1830-ban a kolera első kiütésekor mint szigorló orvosnövendéket Magyarországra küldte segítségül a járvány legyőzésére. E közben ismerkedett meg Klauzál Imrével, a Károlyi Lajos gróf uradalmának igazgatójával, kinek ajánlatára később a gróf tótmegyeri uradalmában uradalmi orvos lett.

1839-ben egészen a mezőgazdaság terére lépett át és Klauzál Imrével megalapította a Rohonczy gazdasági intézetet, hol az állatgyógytan tanára és a borostyánkői és németzsentszentmihályi két nagy uradalom bérletében Klauzál bérlő társa lett. A tanintézet korai megszűnése után részese volt a «Klauzál és társai» cég alatt elhíresedett «törzs-juhnyáj» és a nevezetessé lett «növénytenyésztési intézet» alapításának. A legjelesebb magyar juhászgazdák egyike s 1851-től a kitűnő gútori törzsjuhnyáj alapítója s tulajdonosa volt. A magyar gazdasági egyesületnek 1847-től választmányi tagja, a Pozsony megyei gazdasági egyesületnek 1861-ben történt megalakulásától kezdve alelnöke volt. Meghalt 1884. febr. 4. Pozsonyban [helyesen: Gútorban (sz: Hamuliakovo), bár tényleg Pozsonyban temették el].^{xix}

Pozsonyi beiratkozása az evangélikus liceumba:

„Cilhart, Robertus, ev, civ, 17 éves, sz: Neosolium (Besztercebánya 81, Banská Bystrica SK), a: Andreas, be: 1825. Prima 2”

Róbert 1846. június 14-én házasodott meg, az akkor 17 éves, Pozsonyban született **Henrietta Mayr**-t vette feleségül. (Megkeresztelték Pozsonyban 1829. március 20-án Henrica Anna Josepha Vincentia Mayr néven. Édesapja Godofredus Mayr, orvos, édesanyja **Josepha Fackh**.)

Róbert gútori törzsjuhnyájáról ezt írta 1873-ban testvére, **Czilchert Károly**:

[A megtekintés] egész szigorral és szakavatottsággal történvén, a szakosztály következő jelentését adta be az igazgató-választmánynak:

‘Czilchért Róbert gútori törzsnája a báránnyokkal együtt 1.200 darabból mint rendes létszámból áll, mi 340 hold szántóföld, 60 hold ligeti rét és 280 hold erdő, füzes és legelőből álló birtokához képest, — főleg Felső-Csallóközben, melynek száraz és könnyebb földje a fütermésnek nem igen kedvez — igen kitűnő arány.

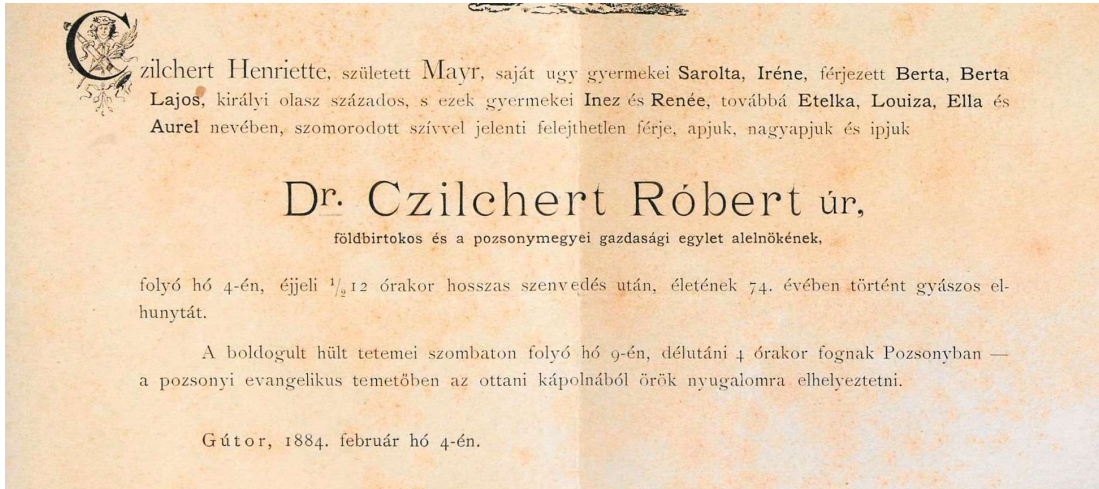
A kitűnő szakértelemmel kezelt nyáj gyapjú finomsága általában prima Electa Krapp jellemmel, a benőtttség, tömötség kitűnő, kiegyenlítetttség és erő hibátlan, a testalak, főleg a kosoknál szép és szabályos, soknál, de különösen az ifjabb nemzedéknél az újabbkor kívánalmainak tökéletesen megfelelő, bőrkiterjedtség találatik.

A tenyésztő úr felismervén az újabb tenyésztési irány szellemét, a Negretti jellemet jobban előtérbe állította nyájában, míg több állatban az Electa jellemet tökéletesen fenntartotta, mi által a szükséghez képest állíthat elő nemes Electoral és ránczdüs Negretti nemzedéket, valaminthogy az egyévesek és idei báránnyok közt a testalkatot, ránczdüsságot és benőttséget tekintve, a mecklenburgi Negrettieknek mit sem engedő jeles állatokat talált a szakosztály, mely állatok azonban a magas finomságot és

kiegyenlítetttséget is csorbitlanúl fentartották. Ezen irányt e nyájban a Victor-család lát-szik leginkább terjeszteni.

A tartás jó; megemlítenő azonban, hogy a felső-csallóközi juhászatok leginkább lege-lőben szűkölködnek, s e szerint ezen törzsnáj is, nem gondolva az itt uralkodó porral, késő őszig oly legelőkön jár, mely a húsfaj birkákat kielégíthetni nem fognák.^{xx}

Lentebb látható Róbert gyászjelentése:

8. ábra: Czilchert Róbert gyászjelentése (1884)

A gyászjelentésben szereplő gyerekek:

1. Sarolta (*1849)
2. Iréne – férje Berta Lajos királyi olasz százados. Gyermekük:
  - a. Inez
  - b. Renée (Renáta)
3. Etelka (Adelaides Emerica, Ada néven is, *1851)
4. Louiza (LUDOVICA Franciska, *1854)
5. Ella (GABRIELLA Maria Henrietta, *Pozsony, 1865, +Sopron, 1941.)
6. Aurél I. (1869-1925.) – felesége Schimanek Józsa (1888-1945.)

Iréne esküvőjére 1880. szeptemberében került sor:

- [Menyegzők a múlt hétről] „Berta Lajos olasz lovas százados Czilchert [helyesen: Czilchert] Irén k. a-al Pozsonyban.”^{xxi}

Ines Berta

2024. szeptemberében Kosári Orlától (Czilchert-Mayr Aurél I. unokája) három család-történeti dokumentumot kaptam. Az első egy ismeretlen című német nyelvű „nemesi” könyv egyik oldala. Ebben olvasom, hogy Ludovico de Berta olasz lovassági tábornok volt, valamint Pinerolo (település Torino-tól DNy-ra) kapitánya.

Berta Lajos vagy Ludovico 1850 körül születhetett, hiszen a tisztek nagyjából 30 éves korukra érik el a századosi rangfokozatot. Azt tudjuk, hogy 1880-ban, az esküvő idején ezt a rangot viselte. Az I. világháború idején 65-70 éves lehetett.

Szintén a most megkapott családtörténetben olvasom:

„[Czilchert] Irén tántét [Mayr] Ernst [Ernő] nagybácsi magával vitte Egyiptomba, egyszer pedig a telet Pálffy Anita grófnő barátnőjéknél töltötte a montebellói házukban. Ott ismerte meg későbbi férjét, Ludovico Bertát.”

(...)

„1879-ben volt Irén, a második legnagyobb lány esküvője. Előzmény: Irén itáliai útján Pálffyéknél megismerkedett a szeretetreméltó lovaggal, Ludovico Bertával, aki hamarosan Stübingben el is jegyezte. Édesanyám nagybácsija, Ernst Mayr (Mayr báró) lehetővé tette a házasságot azáltal, hogy letette a szükséges kauciót. A szülők elmondása szerint ez 10.000 forint értéket képviselt.

Irén házassága zavartalan, felhőtlen volt, s tőle származott a két unoka: Inez és Renáta. (Kosári Aurél birtokában lévő Inezt ábrázoló festmény a családi képek legszebbike.)”

Innen csak egy lépés volt megtalálni Ines Berta, Contessa de Pinerolo-t. Azaz Ines *grófnő* volt, így valószínűleg az édesapja, Ludovico meg gróf lehetett.

9. ábra: Luigi Loir: Inez mosolya^{xxii}

Ines 1957-ben országos hírnévre tett szert, amikor megnyerte a „Lascia o raddoppia?” elnevezésű TV-vetélkedő fődíját.^{xxiii}

10. ábra: Ines Berta átveszi a vetélkedő fődíját 1957-ben

A híres eseményről így számolt be egy korabeli olasz újság:

„Ines Berta pinerolói grófnő volt, fiatalon briliáns amazon, aki a „Lascia o Radoppia” című vetélkedőben való részvételével szerzett országos hírnevet. A Mike Bongiorno által vezetett műsor beírta magát az olasz televíziózás történetébe: az egész ország megállt, hogy lássa a versenyzők választát a kvízkérdésekre, a kevés televíziót (kisebb városokban néha csak egyet!) megrohmozták: egész közösségek tolongtak körülöttük, hogy nézzék a műsort. Az újságok pedig - másnap – kérdésről-kérdése beszámoltak, és kommentálták a tévében történeteket.

Berta grófnő Anglia történelmét választotta témájának. Története diadalmas véget ért: [1957] május 17-én megnyerte a fődíjat, 5 millió lírát, ami akkoriban igazi vagyon volt.”^{xxiv}

Czilchert Béla

A gyászjelentésben már nem szerepelhetett Róbert elsőszülött fia, Béla, mert már korábban elhalálozott.

„Czilchert Béla, földbirtokos és jószágigazgató, Cz. Róbert orvosdoktor fia. Meghalt 1883. febr. 27. Bécsben 35. évében. — Gazdasági cikkeket irt, különösen a gútori juhtenyésztésről a Gazdasági Lapokba s a Wochenblatt für Land- und Forstwirthe-be (1871—72.).”^{xxv}

Tragikus halála:

„(Öngyilkosság.) Tegnap reggel 8 órakor Bécsben Czilchert Róbert, az ismert gazda Béla nevű 32 éves fia agyonlőtte magát egy belvárosi vendéglőben. Tetének indokát nem tudják. Czilchert, aki már egy hónapja lakik a vendéglőben, több levelet hagyott hátra rokonaihoz címezve. Czilchert Pálffy gróf pozsonyi uradalmának volt adminisztrátora.”^{xxvi}

dr. Czilchert-Mayr Aurél I.

1894. június 8-án báró Mayr Ernő örökbe fogadta [Aurélt], és ezt a vezetéknevet [Czilchert-Mayr] kapta.^{xxvii} Mayr Ernő Czilchert Róbert feleségének, Mayr Henriette-nak a testvére, valamint címzetes őrnagy volt, továbbá 1878-1881. között vezette a washingtoni magyar követséget.^{xxviii}

A sírköfelirat szerint Aurél magyar királyi minisztériumi tanácsos volt.

11. ábra: A Czilchert-Mayr család síremléke a pécsi temetőben

Gyermekei:

1. Gertrúd (*Bécs, 1916, +Budapest, 1997.) – férje **Kosári Oszkár** (1905-1980.),
2. **Aurél II.** (*Bécs, 1918, +Madrid, 2004.)
3. Margit (Férje Sárkány Ervin I. m. kir. százados.)^{xxix}
  - a. Gyermeük Sr. Ervin II. Sárkány Czilchert Mayr, aki Nijarban él, Almeria közelében.^{xxx}

12. ábra: Dr. Czilchert-Mayr Aurélné Schimanek Józsa három gyermekükkel: Gertúd, Aurél II. és Margit^{xxxi}

A Mayr család

„(...) Mayr [Ernő] báróról közli velünk a következőket lapunknak egyik dolgozó-társa, ki Mayr báróval egyidőben tanult a pozsonyi állam-gymnáziumban s ki őt személyesen ismeri.

Mayr báró pozsonyi születésű, hol atyja **Mayr Gottfried** [1800-1867] az ötvenes években mint megyei és városi physikus nagy tiszteletben állott. Kicsiny, eleven, élczes ember volt, ki mindenkinek tudott valami kellemeset, lekötelezőt mondani. Szívességéről, de egyszersmind szerencsés kúrairól mint orvos ismeretes volt. (...)

Több gyermeket hagyott hátra, kik mind szép társadalmi állást foglalnak el. A leendő bukaresti követ [Mayr Ernő], ki a Lipót-renddel kapta, ha jól tudom a báróságot, természetesen a család méltó büszkesége. Gymnáziumi tanulmányait a pozsonyi gymnásiumban végezte, egy időben, midőn a magyar nyelv még csak kötelező tantárgy sem volt s Matics Imre tót kiejtéssel hetenkint egy órát adott a gymnasiumi tanulóknak, kik erre önként vállalkoztak. Azonban a cseh-német tanárok között több kitűnő tudományos képzettségű egyén volt, kik alapos szakoktatást adtak. A pozsonyi gymnasiumból báró Mayr Bécsbe ment a keleti akadémiába, honnan kezdetben konzuláris, majd diplomáciai állásba jutott.

Egyik nővére, a szellemes **Mayr Henriette**, **dr. Czilbert Róbertnek**, a Pozsony megyei gazdasági egyesület alelnökének neje. A csallóközi gutori vendégszerető kastélynak az új követ mindig legkedvesebb vendége volt. Báró Mayr nemcsak kitűnő diplomata, hanem sokoldalú és alapos ismeretei folytán kiváló tudósnak mondható.”^{xxxii}

Májá Loehr visszaemlékezésében olvasom:

„Ernst Mayr [Ernő] egy nagyon ápolt öregúr volt, szürkés szőke haja volt és hosszú ketté fésült szakálla és monoklija. Először Bukarestben és Konstantinápolyban volt K.u.K. követség diplomatája, aztán Washingtonban teljhatalmú megbízott. Valószínűleg jól végezte a dolgát, mert polgári származása miatt egyébként nem tölthette volna be ezt a pozíciót. 1876-ban kapta meg a bárói rangot. A hivatalról való lemondása korán történt, és számára fájdalmas módon, mert Kálnoky [Gusztáv K.u.K.] külügyminiszterrel nem értették meg egymást.

Ernst bácsi nagyvonalú természetű, nemes személyiség volt, ami megnyilvánult a nagy családi katasztrófa idején, miután **Czilchert Béla** öngyilkos lett. Nagyvonalúan, az összes örökölt és szerzett vagyonát, a szerzett gutori birtokot feláldozta, hogy a család anyagi helyzetén segítsen. Ő tette lehetővé, hogy unokahúga, Iréne Czilchert férjhez mehessen az olasz lovaghoz, **Ludovico Bertához.**”

Kosári Aurél Oszkár

Kosári Aurél Oszkár 1947-ben született Pécsen [édesanyja Czilchert-Mayr Gertrúd]. A Gépipari Technikumban érettségizett 1966-ban, a Tanárképző Főiskola földrajz-rajz szakán, majd az ELTE népművelés szakán szerzett diplomát. Kilenc évig tevékenykedett a pécsi közművelődésben, aztán a Kaposvári Tanítóképzőn tanított főiskolai adjunktusként. Több évtizede működteti a pécsi Búza téri AntikArt Galériát. Kata lánya gyermekorvos, két kisfiú édesanyja, Aurél fia közgazdász, üzletviteli tanácsadó. Kosári Aurél Oszkár szabadidejében kiállításokra, klasszikus és underground koncertekre jár és sokat utazik a nagyvilágban.^{xxxiii}

Czilchert-Mayr Aurél II.

1941-ben megkapta a II. osztályú német Vaskeresztet.^{xxxiv} 1944. júliusában pedig a Kormányzói Dicsérő Elismerést a hadiszalagon a kardokkal.^{xxxv}

Későbbi sorsáról ezt találtam:

„Czilchert Aurél magyar királyi tüzér főhadnagy, a sikeres csallóközi polihisztor [Czilchert Róbert] unokája, a [II. világ-]háború végjátszmájában alakulatával Nyugatra sodródott, és nem tért haza az összeomlást követően. Néhány év ausztriai és németországi hányattatás után érte a hír, hogy Szántai ezredes, madridi katonai attasé, megállapodott a spanyol kormány illetékeseivel, háborús tapasztalattal rendelkező, szolgálaton kívüli magyar katonatisztek spanyolországi alkalmazásáról. (...)

Czilchert főhadnagy ekkor került Spanyolországba, ahol a vendégszolgálat lezárása után a Magyar Királyi Követség állományába lépett. Madridban ugyanis a helsinki állomáshelyéről ide menekült Marosy Ferenc követ felújította a magyar királyi külképviselet működését. Ezt a spanyol kormány „de facto” elismerte (...). A jól képzett, kiválóan szervező katonatiszt hamarosan a követ jobbkeze lett, ellátva a konzuli és a katonai attaséi feladatokat.

Az 1956-os forradalom híre nemcsak a magyar emigrációt, hanem a spanyol politikai vezetőket is lelkesítette. Franco tábornok, államfő felhívására elkezdődött egy önkéntes légió szervezése egy szovjetellenes felkelés támogatására. Mint Czilchert Aurél elmondotta, rövid idő alatt 13.000 (sic!) spanyol tiszt jelentkezett (...).^{xxxvi}

Besenyő János könyvéből tudjuk, hogy Aurél a spanyol hadseregben belül az Idegenlégióban szolgált egy évig [1953-1954 között Afrikában, a spanyol enklávén, Ceutában, ahol 2023-ban én is meglátogattam a Légió Múzeumot - RI].^{xxxvii}

A tragikus 1956-os eseményekről, és Czilchert-Mayr Aurél II. madridi szerepéről sok érdekes részletet találtam a Habsburg Ottó Alapítvány 2023. évi beszámolójában^{xxxviii}:

„A spanyol világ nagy örömmel fogadta a magyar forradalom kitörését. Az ország templomaiban miséket tartottak, a diákok szimpátiatüntetéseket szerveztek. A spanyol kormány a szovjetek november 4-i inváziója előtt már felvetette a magyar ellenállás katonai megsegítésének lehetőségét, a szovjet támadás után pedig Franco számára kézenfekvő volt, hogy katonai segítséget nyújt.

Habsburg Ottó is bátorította ebben a kérdésben, és vállalta, hogy a nemzetközi diplomáciai körökben támogatja az ügyet. November 4-e éjszakáján Franco minisztertanácsot hívott össze, ahol döntés született egy önkéntes hadsereg kiküldéséről. A hadsereg szervezését a követség vállalta.

A spanyol katonai beavatkozás hírére ezrével jelentkeztek önkéntesek a Követségen. A 10.000 spanyolt számban a svájciak követték, 2.000-2.000 magyar származású fiatal jelentkezett Kanadából és Angliából, de számosan voltak angolok, franciák, németek, és más náció fiataljai. A követség titkára **Czilchert Aurél** [II.] így emlékezett vissza az akcióra:

„A terv a következő volt: a repülőgépek Spanyolországból indultak volna, de mivel utánpótlás nélkül nem tudták volna megtenni az utat, a spanyol vezérkar megegyezett az USA vezetésével, hogy az amerikai katonai repülőteret Münchenben használják. Ott kellett volna a spanyol repülőgépeknek üzemanyagot felvenni, s a magyarországi célállomás felé venni az irányt. Minden hajszálpontosan ki lett számítva, amikor hirtelen telefonhívás érkezett a vezérkartól, hogy az USA parancsára szakítsák félbe az operációt.”

A tervezett hadműveletet az Egyesült Államok döntése alapján azonban leállították. Az amerikai külügy a spanyol kormánynak és külön a madridi követségnek is eljuttatott egy jegyzéket, amelyben kifejezte, hogy az Egyesült Államok kormánya ugyan osztozik a szovjet katonai beavatkozás okán kialakult ellenszenvben és a magyar függetlenségi harc iránti együttérzésben, de semmilyen módját nem látja annak, hogy a Szovjetunióval való nagyméretű konfliktus kockázata nélkül katonai segítséget nyújtson.”

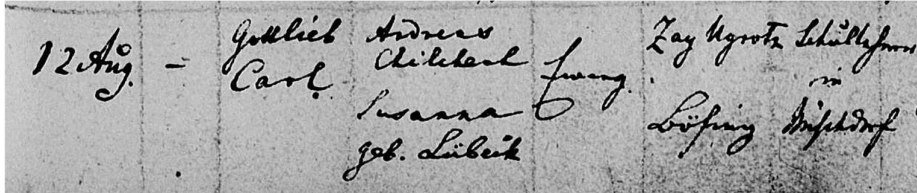
1994-ben Pécsen szobrot állítottak Poeltenberg Ernő tiszteletére. A szoborról ezt írja a Wikipedia:

„Pécs Megyei Jogú Város Közgyűlése, a Pécsi Erőmű Rt., vitéz **Czilchert-Mayr Aurél** magyar királyi főhadnagy, **Kosári Aurél** [Oszkár] műkereskedő (...) adománya. Trischler Ferenc szobrászművész alkotása.”^{xxxix}

Az adakozást megmagyarázza, hogy a Temesvári Heti Új Szó 2000. évi cikke szerint Czilchert-Mayr Aurél Pöltenberg Ernő leszármazottja volt.^{xi} Erről ő maga is mesélt a Dunántúli Naplónak adott 1999. évi interjújában, de a rokonság mibenlétét nem részletezte.^{xii} (A témára később részletesen visszatérek.)

Gottlieb Carl Czilchert (Czilchert Károly) (4)

A somorjai keresztelési anyakönyv 1807. augusztus 12-i dátummal.

13. ábra: Carl Czilchert születési anyakönyvi bejegyzése

Életrajza Szinnyei már többször idézett munkájában:

„Czilchert Károly, ügyvéd és az országos m. kir. statisztikai hivatal kültagja. Meghalt 1887. jún. 9. Pozsonyban 80. évében. — Gazdasági cikkeket irt a hazai s külföldi német lapokba. — Munkája: Pozsony megye helyrajzi s statistikai leírása. Bpest, 1873. (Többi közt a mezőgazdasági viszonyok leírását és az aratási eredmények több évi táblás kimutatását, a juhtenyésztést stb. foglalja magában.)^{xlii}

Egy igazi kortörténeti emlék 1841-ből:

„Válasz a' N[agy] Surányi műalmi részvény-társaság részéről.

Több hírlapban óvás hirdettetett, hogy Czilchert Károly és Wagner József urak, mint a' N. Surányi műalmak hasznobérlői, gróf Károlyi Lajos malmai címzettel élnek. Ezen óvás névalírás nélkül jelent meg, csak a' Jelenkorhoz csatolt Értesítőben olvastuk: „Dr. Vállas Antal, mint mélt. gróf Károlyi Lajos titoknoka.“ — A' mélt. gróf, a' mint ezt az alulírt értette, jelenleg külföldön vagon. —

A' válasz következő:

Mélt. gróf Károlyi Lajos úr N. Surányi malmaid nem egyedül Wagner József úrnak 's az alulírtnak adta hasznobérbe, sőt inkább a' hasznobéri szerződéseik 3ik §nak szavai szerint általunk átruházta annyi egyedre, a' mennyire ezt célszerűnek véleljük, legyen ez akár részvények, akár cessiók 's a' t. utján. Ennélfogva azonnal is alakult egy részvénytársaság, mellyből Wagner J. ur már szinte ki is lépett, részvényét egy más tagnak engedvén által. A' hasznobéri szerződés 19-ik §-a pedig így szól: „a' malom tovább is gróf Károlyi Lajos műmalma ez ímétt viselendi, a' nélkül hogy a' mélt. gróf legkisebb felelőséget is vállalna magára, a' hasznobérlő urak e' címzeteért 's munkálodásiért.“ Nem képzelte e' címzet alapításánál a' szerződő felek egyike sem, hogy általa, bár kinek jogai is veszélyeztessenek, mert hazánk régi törvényei szerint, kiki csak olly kötelezésért kezeskedik, mellyet maga írt alá, vagy mellyre mást világosan felhatalmazott; az újabb törvények pedig ezen általános jogi eszmének ellen meg [nem] mondtak, sőt azt több helyen félre magyarázhatlanul megerősítették. (L. a' többi közt 1840-ik 16. t. cz. 48 §.) A' társaság soha a' mélt. gróf nevére és hitelére adósságot nem tett 's bár ki iránt pénzbeli vagy hitelbeli kötelességeit mindenkor pontosan teljesítette, ki ellenkezőt bírna bebizonyítani, annak ezenel teljes elégtételen kívül, minden egyes esetért 100 aranyat kötelez 's ezt nem

fitogtatásból, mire sem kedve, sem oka, hanem hitelbeli állításának tetteges bizonyosságául. Egyébiránt, ha a' mélt. grófi tulajdonos, önmaga valódi kívánja a' fenkifejezett czimzetet változtatni: a' részvénytársaság kész, folyó évi tavaszutolsó napjáig a' hasznobéri szerződés ebbeli változtatása iránt magány után egyezkedni.

N. Surány, tavaszutó 19-kén 1841.

mélt. gróf Károlyi Lajos műmalma részéről
Czilchert Károly s. k.^{xliii}

Czilchert Károlyról részletes életrajzot találunk a Burgenlandische Heimatblatter 1999. évi 3. számában.^{xliiv} Innen tudjuk, hogy Czilchert 1854-ben a gróf Batthyány Gusztáv tulajdonában álló loipersdorfi vashámornak volt a bérlője, de már 1849-ben is itt élt a családjával.

A hámor (másként pöröly) olyan ipartelep volt, ahol vasat (vashámor) vagy vöröszet nagy méretű, súlyos vaskalapácsokkal dolgoztak fel. Maga a szó a német Hammer (pöröly) szóból ered. A középkori vaskohászatban a hámorok olvasztókemencéje a buca-kemence volt.^{xliv}

Loipersdorfból „szerencsére” több is van, de Károly fiának, Arthurnak a keresztelési anyakönyve alapján egyértelmű, hogy a mai, Burgenlandban, azon belül a Felsőőri járásban fekvő Loipersdorf-Kitzladen-ről van szó, aminek magyar neve Lipótfalva-Kiczléd. A régi magyar határ mellett fekvő település az I. Világháború végéig Vas vármegyéhez tartozott.

Vályi András szerint " LIPOLDFA. Loipersdorf. Német falu Vas Várm. földes Ura G. Batthyáni Uraság, lakosai katolikusok, fekszik Kiczládhoz nem meszsze, és annak filiája, határja középszerű. "[1796]

Fényes Elek szerint " Loipersdorf (Lipotfa), német falu, Vas vármegyében, Pinkafőhöz nyugotra 1 1/2 óra, 263 kath., 425 ágostai lak., derék erdővel. F. u. gr. Batthyáni Gusztáv. Ut. p. Kőszeg. "[1851]

Vas vármegye monográfiája szerint " Lipótfalva, stájerhatárszéli község, 137 házzal és 842 r. kath. és ág. ev. vallású, németajkú lakossal. Postája Kiczléd, távirója Pinkafő. A faluban azelőtt üvegyár is volt, melyet később vashámorrá alakítottak át." [1896-1914]^{xlvi}

Pár évvel később, 1857-1858-ban Károly már a burgenlandi Buglócon (n: Schreibersdorf) üzemeltetett egy üvegyárat és egy barnaszénbányát. (Ugyanebben az időben a fia, Artúr III. a szomszédos Felsőlövön (n: Oberschützen) kezdte meg alsó-gimnáziumi tanulmányait.)

A későbbiek szempontjából még fontos lesz, hogy 1865-ben Czilchert Károly résztvett a magyar orvosok és természettudósok XI. kongresszusán, a résztvevők között mint „csákányi ügyvédel” említik.

A fenti Csákány nevű település valószínűleg (főleg Czilchert Henrietta II. egy később még részletesen elemezett levele alapján) a mai Vas vármegyében található Csákánydoroszló, bár én nem zárom ki teljesen, hogy a korábbi Pozsony vármegyéhez tartozó Pozsonycsákányról van szó.

Befejezésül egy rövid részlet a Czilchert Károly által írt „Pozsony megyei statisztikai könyv” (megjelenet 1873-ban) előszavából:

„Az országos magyar kir. statisztikai hivatal által azon megtisztelő feladattal bízattam meg, hogy Pozsony megyének helyrajzi és statisztikai leírását állítsam össze. E nagyra becsült bizalomnak megfelelően, mindenekelőtt mély sajnálkozással kell kijelentenem, hogy az ily munkálat kivitelének hitelességére főképp, ami a statisztikai adatokat illeti, még röviddel ezelőtt létezett közigazgatási, és még mai nap is létező népmiveltségi viszonyaink, csak igen szerény segítséget nyújthattak. (...) **Népünk pedig minden számbeli adatok gyűjtésénél oly bizalmatlan, hogy a valóság, a tényleges állapot még a csekélyebb fontosságú tárgyakkal is csak nagy nehezen deríthető fel.**”^{xlvii}

Sok értékes információt tartalmaz a gyászjelentés:

Louise Czilchert, geb. Libay, gibt in eigenem, sowie im Namen ihrer Kinder **Henriette**, verch. **Rothe**, und **Arthur Czilchert**, Beamten der kön. ung. Staats-Eisenbahnen, ihres Schwiegersohnes Dr. **Carl Rothe**, k. k. Professor, ihrer Schwiegertochter **Flora Czilchert**, geb. **Kunz**, ferner ihrer Enkel **Carl** und **Ella Rothe**, sowie **Henriette Czilchert** tief erschüttert Nachricht von dem Ableben ihres geliebten Gatten, beziehungsweise Vaters, Schwieger- und Grossvaters, des Herrn

CARL CZILCHERT,

Landes- und Gerichts-Advocat,

welcher im 80. Lebensjahre und im 48. Jahre einer glücklichen Ehe, Donnerstag den 9. Juni l. J., nach langem schmerzlichen Leiden, ruhig entschlafen ist.

Die irdische Hülle des theueren Verbliebenen wird Samstag den 11. Juni l. J., Nachmittag 3 Uhr, aus dem Leichenhause im evang. Friedhofe vor dem Gästhor ge hoben und im Friedhofe daselbst zur Ruhe bestattet.

Pressburg, am 9. Juni 1887.

14. ábra. Carl Czilchert gyászjelentése

Károly felesége: **Libay Louise** (4). Besztercebányán keresztelték Augusta Ludovica névre 1821. augusztus 18-án.

15. ábra: Augusta Ludovita [Ludovica] Libay^{xlviii}

Az 1839. évi besztercebányai házassági anyakönyvben „Ludovica” néven szerepel:

Hő.	2	D. Caroly Czilchert velebs, ann. 32, natus Samaris in Cottia Po., Joniensj, Schurany.	Ludovica Libay hon. Virgo, a. 18. Neos. Neos.	Martin Thaisz. Carolus Dillenberg.	Brga Disper., Satiorem. Proot. r. 606.
-----	---	--	---	---	--

16. Czilchert Károly és Libay Louise házassági anyakönyvi bejegyzése

Libay Louise

- édesapja: **Libay Sámuel II.** (5) (*Modor, 1782., +Besztercebánya, 1866.)
- édesanyja: **Anna Rosina Friderica Carolina Schröppel** (5) (1789-1862.)

Carl Czilchert (4) és Libay Louise (4) gyermekei:

- **Czilchert Henriette I.** (1841-1910.) – férje dr. Carl Ludwig Samuel Rothe (1833-1917.). Gyermekeik:
  - Karl Viktor Emil (1869-1942.) – felesége Helene von Soós (1871-1968.)
  - Ella Hermine (1873-1963.).
- **Czilchert Arthur Lajos** (3) – felesége Kunz Flora. Örökbefogadott gyermekük:
  - **Czilchert Henriette II.** (2)

Czilchert Henriette I.

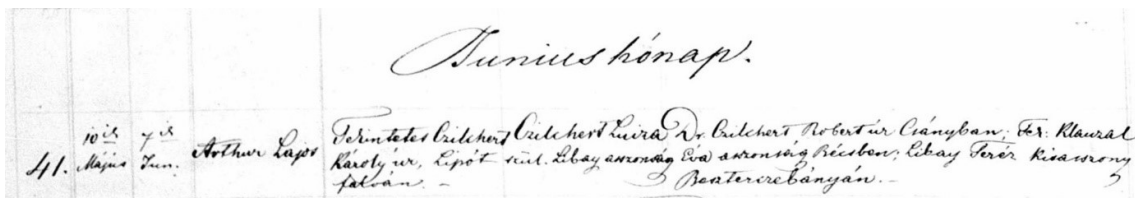
Életéről keveset tudok, azon kívül, hogy Bécsbe ment férjhez. Ugyanakkor gyerekkorából több, hozzá intézett levél is fennmaradt, amiket nagyapja, **Libay Sámuel II.** (5) írt nagy szeretettel. A családi fényképen balra a férje, középen egy unokaöcs. Valószínűleg nem tévedek, ha kijelentem, hogy Henrietta nem tűnik túl lelkesnek, ráadásul egy másik családi fényképen is nagyon hasonló merev pózban ül.

17. ábra: dr. Carl Rothe, Ferdinand Rothe és Czilchert Henrietta I.

Czilchert Arthur Lajos (3)

Arthúr 1849. május 10-én született Lipótfalva-Kicléd-en, ahol az édesapja a vashámort üzemeltette. Keresztelésére a szomszédos Alhó-ban (németül: Markt Allhau, horvátul: Oljhava, mezőváros Ausztriában Burgenland tartományban, a Felsőőri járásban) került sor 1849. június 7-én.

18. Czilchert Arthúr keresztelési anyakönyvi bejegyzése (1849)

A bejegyzés szerint a keresztszülők dr. Czilchert Róbert Csányban (sic!), Klauzál Éva Bécsben és Libay Teréz Besztercebányán. „Csány” egyértelműen elírás Csákány helyett. Viszont még mindig nem tudom egyértelműen eldönteni, melyik „Csákányról” van szó? A Vas megyeiről, vagy a Pozsony megyeiről?

Arthúr életéről így ír a Másik Kutató:

„1859-ben még a Felsőlövön lévő evangélikus gimnáziumba járt, de később már nem. Feltehetően a szülők más, bentlakásos gimnáziumba írátták, ahogyan az unokatestvére [Czilchert Béla] például Pozsonyban folytatta egy év felsőlövői iskola után.

- Egy újságcikk szerint 1873-ban Pozsonyba címeztek neki egy levelet
- [Arthúrról] a fellelhető legkorábbi adat felnőttként 1878-ból származik, akkor már a királyi állami vasútnál dolgozott.
- 1878-ban Budapesten kap előléptetést.
- 1878-1887-ig nincs adat. [1880-ban Budapesten megszületik törvénytelen lánya, Czilchert Henrietta II.]
- 1887-1895-ig az aradi kirendeltség forgalmi osztályán hivatalnok, míg
- 1896-1899-ig a budapesti kirendeltségen kártalanítási osztályán dolgozik mint kártalanítási ellenőr.^{xlix}

Arthúr a halotti anyakönyv szerint 1899. július 7-én hunyt el tüdőbetegségen Nagykőrösön, a Kecskeméti utca 2. szám alatt, és ebben az alföldi városban temették is el. Nem világos, hogyan került feleségével együtt Nagykőrösre, mert egy évvel korábban még Budapest VI. kerületében, a Szív utca 33. alatt laktak?

19. ábra: Czilchert Arthúr portréja (Bécs)

Felesége **Kunz Flóra** (1864-1910) volt.

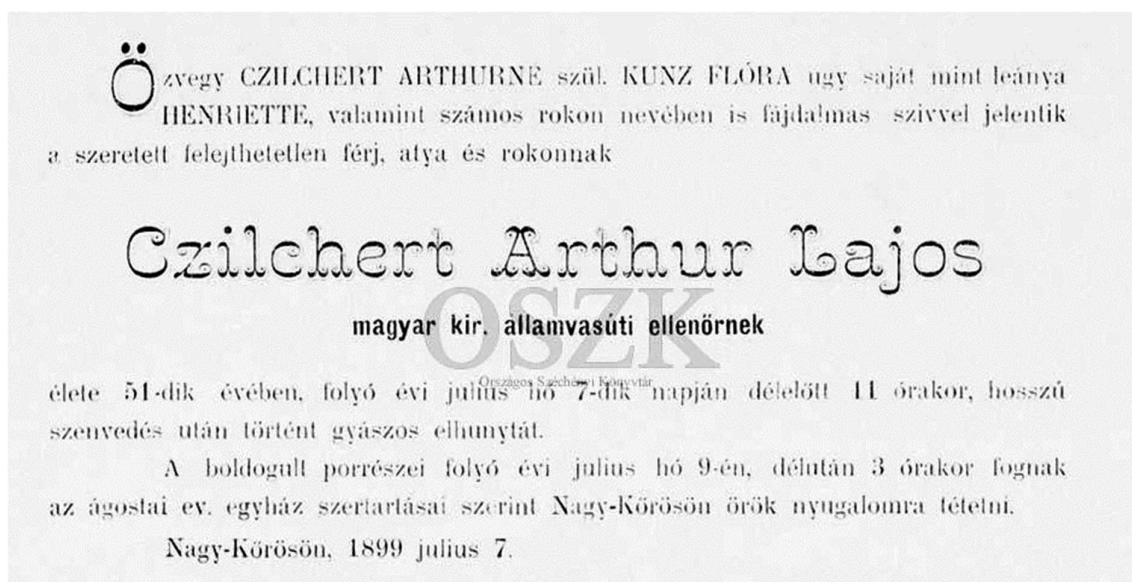
A következő oldalon látható fénykép Aradon készült,

Érdekes, hogy Czilchert Arthúr törvénytelen lánya, **Czilchert Henrietta II.** 1886-ban (hatévesen) az aradi Templom utcai Leánytanoda I. éves tanulója volt.

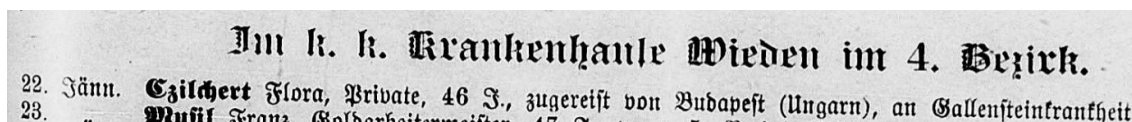
20. ábra: Kunz Flóra portréja

Arthúr gyászjelentése szerint csak egy gyermeke volt, a már említett **Czilchert Henrietta II.** (2).

21. ábra: Czilchert Arthúr gyászjelentése (1899)

Felesége életéről semmit sem találtam, csak azt, hogy egy bécsi kórházban hunyt el 46 évesen „epékő betegségben”. Státuszáról annyit írnak, hogy „Budapestről utazott be”. A halál tényét később Budapesten is anyakönyvezték, azaz tényleg Budapesten élt, és valószínűleg egy családi látogatás (Rothe ?) során érthette a váratlan halálos betegség.

22. ábra: Kunz Flóra halálának bejegyzése a kórház napi jelentésében (1910)

Czilchert Henrietta II.

Kalandos életéről részletesen írtam a Családtörténet V02 fejezetében (Gyomáról Erdélybe a Felvidéken át, 4. oldal). itt csak egy váratlan, új, izgalmas kutatás szempontjából releváns adatokat ismételtem meg.

FS: GHXB-T4M
Sz: 1880. július 15.
A.n.: Anna Gretchen Louise Hardekopf (1861-1890.)
F: Vidovszky Ferenc II. (1881-1946.)
H: 1951.

Henrietta születési anyakönyvi bejegyzéséből tudjuk:

- A bevallott atya: Czilchert Arthúr vasúti hivatalnok.
- Az anya: a hamburgi származású Hartkopf Luiza [Anna Gretchen Louise Hartkopf].
- A keresztelésen jelen volt Dr. Róth Károly cs. kir. tanácsos [helyesen Dr. Carl Rothe] és neje, Czilchert Henrietta I.

1886-ban (hatévesen) az aradi Templom utcza Leánytanoda I. éves tanulója volt. Szorgalma „kellő”, erkölcsi viselete „dicséretes”.

Annak ellenére, hogy 1893-ban az édesapja és felesége (Kunz Flóra) fogadta örökbe a leányt, László Éva közlése szerint néhány évig nem ők nevelték, hanem a nagynénje, Czilchert Henrietta I. és férje, Carl Rothe Bécsben. Vidovszky Ferenc IV. szerint Henrietta Bécsben jómódú, akár nagypolgári életet élhetett.

Izgalmas, de sajnos megválaszolhatatlan kérdés, hogy hol tartózkodott édesapja 1899. évi nagykőrösi halála időpontjában? Bécsben, Budapesten, esetleg Nagykőrösön?

Az biztos, hogy 1900-ban már Budapesten tanult az Országos Nőképző-Egyesület Tanítónőképzőjében mint magántanuló.¹

Henrietta hamarosan belépett az evangélikus – református diákokból 1902-ben alakult Bethlen Gábor Körbe.

[A Bethlen Gábor Kör] „létrejöttének célja: a fővárosi egyetemek, főiskolák protestáns hallgatóit a hit és a tudomány alapján összefogja. Példaképek Bethlen Gábor, aki hitét, hazáját szerető tudós férfiú volt. A Vas utcában működő egyesületnek különböző szakosztályai voltak: belmissziói, irodalmi, segélyügyi, zenei, sportügyi. Vidéki egyetemi városokban is sorra alakultak Bethlen Gábor-körök.”ⁱⁱ

Henrietta

- 1903-ban könyvtáros-levéltáros volt az egyesület „tisztikarában”,
- 1904-ben lett alelnök, majd
- 1905-ben irodalmi alelnökként említik.

Egy hír 1905-ből:

„Kedden, márczius 21-én este rendezte a budapesti főiskolák Bethlen Gábor Köre VII. szeretetvendégségét a református főgimnázium dísztermében. Az estély, melyet a zsinati tagok tiszteletére rendeztek, fényesen sikerült. A XC. zsoltár eléneklése után Takaró Géza rövid imája nyitotta meg az estélyt, mely után **Czilchert Henriette olvasta fel „Egy biblia története“ című elbeszélését.** (...)”ⁱⁱⁱ

Sajnos eddig nem sikerült fellelni az 1848-49-es forradalom és szabadságharc utáni években játszódó elbeszélést.

Henrietta és Vidovszky Ferenc II. 1906. januárjában kötöttek házasságot, az ismeretség az egyetemi-főiskolai világban, esetleg a Bethlen Gábor Körben születhetett. Henrietta – bécsi neveltetésének köszönhetően – egy jó fellépésű, „schlagfertig” ifjú (25 év körüli) hölgy lehetett, aki még önálló elbeszélést is tudott írni.

A házaspárnak négy gyermeke született és az 1910-es évektől kezdve már Kolozsváron éltek.

2024. december 21-én az alábbi levél érkezett Vidovszky Gábortól:

„Kedves Család!

Tegnap bukkantam rá édesapám, Vidovszky Ferenc III. hagyatékát olvasva egy levélre. A levelet apai nagymamám, Czilchert Henrietta II. írta, éppen 90 évvel ezelőtt, lányának, Vidovszky Évának és vejének László Dezsőnek 1934. március 30-án.

Két kérdésre szívesen kapnék választ tőletek:

1. Ki őrzi most a bibliát?
2. Az Éva néninek és Dezső bácsinak írott levél mikor és miért került a Magyarországon élő édesapámhoz?

Ezúton is kívánunk a család minden tagjának Áldott Karácsonyt, és egy békésebb Új Évet!

Márta és Gábor”

Gábor ezzel a levéllel egy hosszú kutatási „lavinát” indított el, ami még a mai napig sem záródott le.

Az első érdekesség, hogy az ilyen bensőséges hangulatú levelektől szokatlan módon írógépen készült, és nem kézírással. Másrészt az sem világos, hogy a Kolozsváron élő Henrietta miért írt levelet a Kolozsváron élő lányának és vejének?

Ismerkedjünk meg a levéllel:

Kedves Éva, kedves Dezső!

Mielőtt készülő új otthonotok legelső darabját is elvinnék Hozzá-
tok, ezt a könyvet adom Nektek, azzal a hittel és szívbéli kívánság-
gal, hogy nálatok is töltsse be rendeltetését. Legyen hűséges kísérő-
tök egy hosszú életen át, tanácsadótok, szomorúságotokban vigasztal-
lótok, örömeiteknek részese és mindig-mindig legjobb barátotok.

Csak ócska kopott könyv ez a biblia, melynek a nyelvét sem érti-
tek. Azt is tudom, hogy van nektek ennél sokkal szebb és drága emlé-
kü bibliátok - megis úgy érzem, ez a biblia a tiétek kell legyen s
alapja annak az otthonnak, melyet a mi szeretetünk épít Nektek.

Ennek a bibliának története van, mely közel 100 éve nyul bele családunk ~~történetébe~~ életébe.

Én édesapám kezéből vettem ki akkor, mikor keze erőtlenné, a sze-
me világtalanná lett, néhány perccel halála előtt 1899. július 7.-én.

Édesapám nagybátyjától és atyai barátjától, Psotta Móric ezredes-
től, az 1848-49. magyar tábor tüzérség főigazgatójától örökölte, ami-
kor ez testben-lélekben megtörve, a hosszú fogságában szerzett be-
tegség kinjait nem tudván tovább elviselni, önkezével vetett véget
sokat hányatott életének.

Psotta Móric a Te dédapádnak féltestvére, Görgey Arthurnak közeli
rokona és jó barátja volt. Mint lelkes katona végigküzdötte a sza-
badságharcot, míg őt is utólérte szomorú végzete és a többi vértá-
nuval együtt halálra ítéltetett.

Ezt a bibliát, melyet édesanyjától kapott, magától el nem hagyta
1849 aug. 11-ig, amikor is az aradi vársáncok fogságába került. Akkor
írta bele nevét is, nem tudván, mi szomorú sors vár rá, s remélte,
hogy vigasztalóját mihamarabb visszakapja.

Isten másképpen rendelkezett: az ítéletet kimondották s őt és
társait minden náluk levő ingóságuktól megfosztották.

Október 2.-án kihallgatásra vitték és értesítették, hogy halálra
szóló ítéletét életfogytiglani rabságra változtatták s mikor visz-
zatért cellájába, ez a biblia ismét cellájának asztalán volt. So-
hasem tudta meg, ki tette oda.

De nem sokáig örvendhetett neki. Néhány rabtársával együtt meglán-
colva szállították el az Ölmützi várba s megérkezésükkorismét elvet-
ték ezt a megmaradt földi kincsét.

Hosszu hónapokon át más emberi szót alig hallott, mint a cellájá-
ba bejáró őrt, könyvet, írószerszámot kezébe nem kapott s akkor, mi-

Nem gondolhattam többé a halálra.

Bátyádnak nem adhatom ezt a könyvet, bár jog szerint talán őt illetné meg. Nem látván a jövőbe, nem tudhatom, nem hozna-e számára a megváltozott világban nyomoruságot ez a biblia, mely annyi könnynek volt már tanuja, mióta a családukbán van.

Titeket kérlek hát, szeressétek ezt a kopott, régi könyvet, őrizzétek meg, tegyétek a többi közé.

Kérem istent, hogy soha sem vegyétek elő azért, hogy vigasztalást keressetek benne, csak a bizodalomnak és rendíthetetlen hiteteknek legyen örök forrása! -

Nagy szeretettel

Kolozsvár, 1934. márc. hó 30.án

édesanyátok

Elsőre is látszik, hogy a levél szép, „irodalmi” stílusban íródott. Ugyanakkor hamar kiderült, hogy a levél nem minden állítása állja ki a tényellenőrzés próbáját (szándékosan udvarias megfogalmazás). A kutatásban óriási segítséget nyújtott az általam személyesen nem ismert, de már többször idézett Másik Kutató, akinek ismeretlenül is köszönetemet küldöm.

A következő alapvető kérdésekre kerestük a válaszokat?

1. Mivel a levél az eredeti példány (nem indigós másolat), elküldésre, kézbesítésre került-e egyáltalán?
2. Hogyan kerülhetett a levél a címzett (Vidovszky Éva) testvéréhez, Vidovszky Ferenc III-hoz?
3. Létezett-e, illetve létezik-e a Biblia?
4. Jelen volt-e Henrietta édesapja, Arthúr 1899. évi nagykorösi halálakor?
5. Kik voltak Psotta Mór felmenői?
6. Ki volt Psotta Mór édesanyja?
7. Ki volt Psotta Mór?
8. Psotta Mór lehetett-e Czilchert Károly féltestvére, Czilchert Arthúr nagybátyja?
9. Kapcsolatba kerülhetett-e Psotta Mór gyerekként, a Czilchert családdal?
10. Volt-e Mórnak ismert testvére?
11. Mikor szabadult valójában Psotta Mór a fogságból?
12. A fogságból szabadulva járhatott-e Psotta a Vas megyei Csákányon?
13. Mik voltak halálának előzményei és körülményei?
14. Mi tudhatunk meg Psotta halotti anyakönyvi bejegyzéséből?
15. Psotta környezetében lehetett-e Czilchert Károly vagy erülhetett a Biblia Psotta halála után Czilchert Artúrhoz?
16. Van-e bármilyen alapja a Psotta-Görgey rokonságnak?
17. Mit gondolt Görgey Psotta Mór haláláról?
18. Minek tekinthetjük a levelet: egy szomorú, de valódi történet pontos felidézésének, vagy „irodalmi alkotásnak”?

Vegyük sorba a kérdéseket, és a jelenlegi ismereteinken alapuló válaszokat:

Mivel a levél az eredeti példány (nem indigós másolat), elküldésre, kézbesítésre került-e egyáltalán?

Mivel Vidovszky Gábor levelére, kérdéseire nem érkezett válasz a családtól, azt feltételezem, hogy a különleges Bibliáról, a levélről, és az abban foglalt megható történetről csak most hallott mindenki először, beleértve Vidovszky Éva I. gyermekeit is.

Azt is gondolom, hogy a levél nem került kézbesítésre, ellenkező esetben arról a híresen precíz László Dezső beszélt, vagy írt volna életében. Felesége 1848-as hős rokonsága számára kiemelt fontossággal bírt volna, különösen a II. Bécsi Döntést követő években, amikor Észak-Erdély átmenetileg ismét Magyarország része volt, László Dezsőt pedig „behívták” a magyar országgyűlésbe.

Az is a kézbesítés ellen szól, hogy a levél (annak ellenére, hogy az eredeti példányról van szó) nincs kézírással aláírva.

Van olyan szakértői vélemény, hogy a gépirásos levél nem az eredeti „alkotás”, hanem valószínűleg egy kézírással készült levél későbbi átírata. Erre utalhatnak bizonyos utólagos javítások, pl. „családunk történetébe életébe”. Az én megítélésem szerint ezek a javítások születhettek a levél eredeti megfogalmazása idején is.

Hogyan kerülhetett a levél a címzett (Vidovszky Éva) testvéréhez, Vidovszky Ferenc III-hoz?

Persze sok minden feltételezés, de azt tartom a legvalószínűbbnek, hogy az eredeti levél Henrietta halálakor (Kolozsvár, 1951) a személyes iratai között volt, és az „irattár” egyetlen fia, Vidovszky Ferenc III. örökölte meg. (Őt is említi a levél: Ferenc III. 1934-ben éppen Nagyenyeden volt a román hadsereg katonája.)

Létezett-e, illetve létezik-e a Biblia?

Elvben létezhetett, de erre nincs semmilyen bizonyíték, vagy utalás. Tehát a válaszom: inkább nem. A családban eddig senki sem jelentkezett, hogy látta volna, vagy hallott volna róla. László Dezső könyvesszekrényében 1974. évi halálakor rengeteg Biblia volt, azok zömét fia, László Miklós átadta a kolozsvári református egyház könyvtárának. Pár napja írtam a Kolozsvári Református Egyházmegye Esperesi Hivatalának a Biblia ügyében, de sajnos nem válaszoltak.

Később azt is látni fogjuk, hogy semmilyen nyom sincs azzal kapcsolatban sem, hogyan kerülhetett volna a Biblia („if any”) Psotta Mór 1863. évi tragikus halálakor a Czilchert család bármelyik tagjához?

Jelen volt-e Henrietta édesapja, Czilchert Arthúr 1899. évi nagykörösi halálakor?

Örök rejtély, hogy Henrietta édesapja, Czilchert Arthúr miért Nagykörösön halt meg 1899-ben, és miért ott temették el? Arthúr és felesége még egy évvel korábban is igazoltan a budapesti Szív utcában éltek, és az özvegy pár évvel később ismét szerepel a budapesti lakcímnnyilvántartásokban.

Henrietta fiatalkorát Bécsben töltötte a rokon Rothe családnál, 1900-ban pedig már ő is Budapesten élt. Elvben lehetséges, de nem tartom valószínűnek, hogy Henrietta tényleg ott lett volna apja halálos ágyánál.

Kik voltak Psotta Mór felmenői?

A legrégebbi nyom 1724-ből Pozsonyból származik:

222 Psotta, Michael, civ, 21 éves, sz: Novosoliensis (Besztercebánya 81, Banská Bystrica SK), be: 1724.12.24. Prima, ki: 1726.6.3., megjegyz: valedixit ad magistratus causa abditurus [1724 (1)]

23. ábra: Michael Psotta pozsonyi tanulmányai (1724-1726)

Azaz a besztercebányai Michael I. Psotta 1724 és 1726 között tanult a pozsonyi evangélikus liceumban. Ez a legrégebbi Psotta „polgár” volt és 1703-ban született.

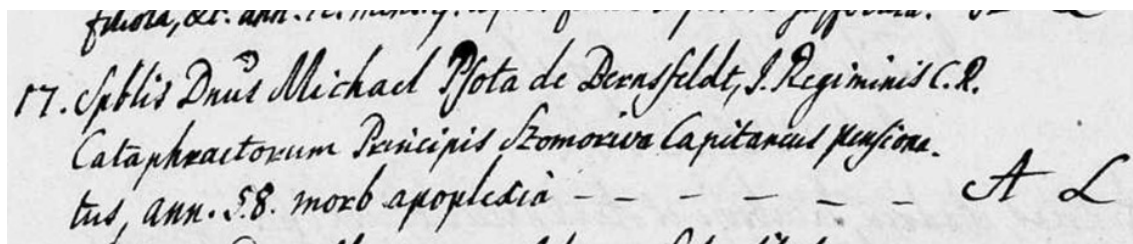
Ugorjunk egy vagy két generációt: 1755 körül valahol megszületett Michael II. Psotta, aki Michael I. fia, vagy unokája lehetett. Azért gondoljuk úgy, hogy a két Michael között volt rokon kapcsolat, mert Michael II. Besztercebányán halt meg, ahonnan Michael I. is származott.

Michael II. osztrák katonatiszt volt, aki 1808-ban mint lovaskapitány nemességet és nemesi előnevet (von Bärenfels) kapott:

Adelstand für den Rittmeister Michael **Psotta** mit **von Bärenfels**,
Wien 3. April 1808.

24. ábra: Michael II. Psotta nemessége (1808)^{liii}

Több hetes kutatás után megkerült Michael II. halotti anyakönyvi bejegyzését. Ahogy említettem, Michael II. Besztercebányán hunyt el 1813-ban 58 éves korában. (Ezért gondoljuk, hogy 1755 körül születhetett.)

17. Septis Dnus Michael Psotta de Bernsfeldt, I. Regiminis C.R.
Cataphractorum Principis Szomorini Capitaneus pension.
tus, ann. 58. morbo apoplexia - - - - - A L

25. ábra: Michael II. Psotta halotti anyakönyvi bejegyzése (1813)

A latin nyelvű bejegyzés magyar nyersfordításban:

[Meghalt] „Michael Psota de Bernsfeldt (sic!) úr, a Szomorini [Somorja] Cs. Kir. Vértés csapat kapitánya, nyugalmazott, 58 éves, agyvérzésben.”

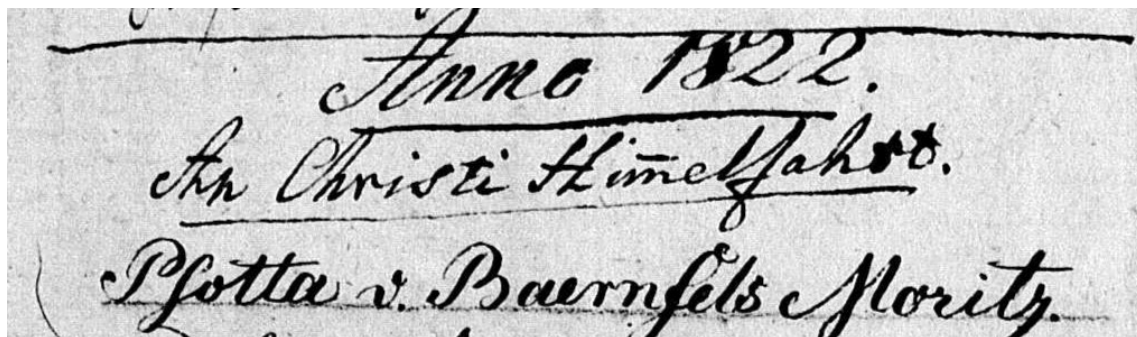
Michael II. halálakor Psotta Mór 5-7 éves kisfiú lehetett.

Ki volt Psotta Mór édesanyja?

Ez a legnagyobb rejtély, amire nem találjuk a választ. Pedig tényleg „minden követ megmozgattunk”. Érdekes módon a bécsi K.u.K katonai archívumban sincs erre utaló nyom.

Ki volt Psotta Mór?

Az első hivatalos adat 1822-ből származik. Psotta v. Baernfels Moritz (sic!) Modorban konfirmál, ami általában a gyerekek 14-15 éves korában történik.

26. ábra: Psotta Mór konfirmálási anyakönyvi bejegyzése (1822)

Psotta Mór két életrajzát idézem. Az első:

[Született] „Bazin (?)”, Pozsony m., 1807., evang. Apja cs. kir. tiszt. Gimnáziumot végez. 1823- hadfi a 2. tüzérezredben, 1826- a bombász karnál szolgál, 1839- hadnagy az 1., 1848 tavaszán főhadnagy az 5. Bervaldo tüzérezredben. Nőtlen.

27. bra: Psotta Mór arcképe

[1848] Júl. 6. folyamodására tüzér századossá nevezik ki az „1-ső honvéd hatfontos gyalogüteg”-hez, egyben az alakuló honvéd tüzérség parancsnoka. A Jelacic-csal vívott pákozdi csatáig (szept. 29.) további négy tüzér üteget szervez Pesten. Okt. 19 (16.)- őrnagy, a fel-dunai sereg (később VII. hadtest) tüzérparancsnoka. December közepén, a császári seregek általános támadásakor már mintegy száz löveg felett parancsnokol.

1849. jan. 28 (febr. 1.)- alezredes. Március végétől a magyar főszereg, a Feldunai hadsereg tüzérparancsnoka. Az áprilisi hadjárat végén kitüntetik a katonai érdemjével 3. osztályával (ápr. 29.). Buda ostrománál a nehéztüzérség az ő irányításával tör részt a falon, mely lehetővé teszi a vár bevétele. Görgői tábornok ezért máj. 27. a katonai érdemjével 2. osztályát adományozza számára. Máj. 27 (16.)- ezredes, előbbi beosztásában, a világosi fegyverletételig.

Aradon kötél általi halálra ítélik (1849. nov. 15.), melyet Haynau 18 év várfogságra változtat (nov. 27.). 1856. dec. 8. Olmützből szabadul, amnesztiával. Később vasúti hivatalnok Budán. 1863. jan. 9. anyagi okokból öngyilkos lett.^{iv}

A második:

Psotta Móric (*1807 Bazin - +1863 Buda): magyar honvéd tüzértiszt. [...] 1840-től annál a tüzérezrednél szolgált, amelynek törzse a pesti Újépületben nyert elhelyezést. Az Újépület hatalmas falai nem tudták kirekeszteni azt a hangulatot, amelyet a reformkori város árasztott. Ily módon alakulhatott ki Psotta-ban is az a meggyőződés, amely a birodalmon belüli önálló Magyarország megteremtésének ügyéhez kötötte. Olyan eseményre viszont, amely számára a döntést megkönnyíti, nyolc évet kellett várnia. [...]

[1848-ban] Schwechattól Kápolnáig számos csatában vett részt. Az irányítási és szervezési feladatok megoldásán túl, több esetben személyesen vezette a lövegek tüzeit. 1849 elején - a kápolnai csatában - már a fővezér mellett, alezredesi rendfokozatban teljesített szolgálatot. A fővezérváltozások időszakában törekvése arra irányult, hogy tudatosabbá tegye a tüzérség alkalmazását. A tavaszi hadjárat idején főleg a tápióbicskei, az isaszegi, a nagykállói és a komáromi csatában tanúsított helytállását kell kiemelni. 1849. máj. 16-tól már ezredesként irányította a Budát ostromló főszereg - több, mint 140 löveget számláló - tüzérségét.

[Psotta-t 1849.] nov. 17-én kötél általi halálra ítélték, de kegyelemből ezt 18 évi várfogságra enyhítették. Büntetéséből több mint hét évet letöltve, szinte az utolsók között szabadult. Pestre visszatérve a Déli Vasút Társaságnál helyezkedett el. Keserves, szűkös, gondokkal telített életét 1863. jan. 9-ig bírta. A tabáni temetőben - a budai vár ostromakor elesett honvédek sírjánál - önkézével vetett véget életének.^{lv}

[Psotta Mór lehetett-e Czilchert Károly féltestvére, Czilchert Arthúr nagybátyja?](#)

A gyors válasz: nem. Ugye a levélben leírt legenda két esetben lehetne igaz:

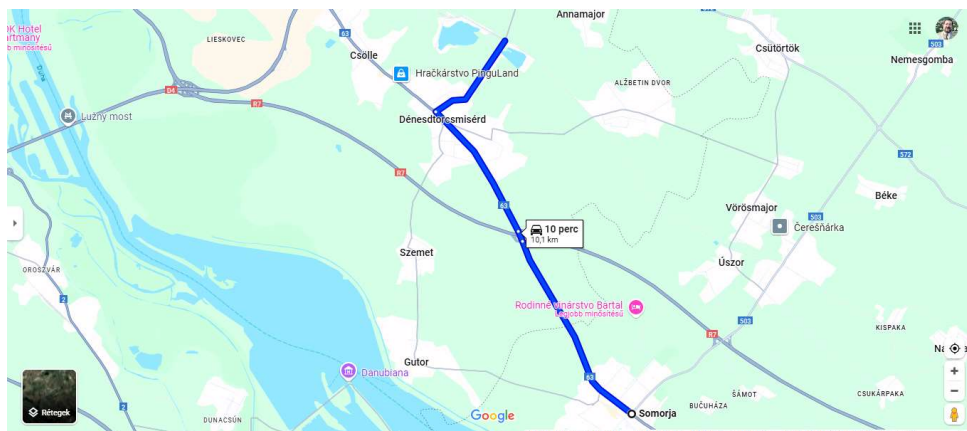
1. Czilchert Károly édesapja, Czilchert András egyben Psotta Móric édesapja is volt 1806-1808 körül. Ezt gyakorlatilag kizárhatjuk, mert minden forrás

szerint Psotta Mór édesapja Michael II. Psotta osztrák katonatiszt volt. Amennyiben bármilyen kétely tapadt volna Mór származásához, biztosan nem használhatta volna a Psotta családnevet, pláne nem a „von Bärenfels” előnevet. Pedig használta.

2. A másik elméleti lehetőség, hogy Czilchert András felesége, Czilchert Károly édesanyja, Lübeck Krisztina volt Psotta Mór édesanyja is. Gyakorlatilag ezt is kizárhatjuk. Egyrészt ez nagyon feltűnő lett volna, másrészt Krisztinának 1804-ben, 1807-ben és 1809-ben is születtek gyermekei. Harmadrészt ennek semmilyen anyakönyvi nyomát sem találtuk.

Az ugyanakkor tény, hogy nem ismerjük Psotta Mór édesanyjának a nevét, sőt egyetlen forrás sem utal rá. Persze elméletben nem lehet kizárni, hogy Lübeck Krisztina az 1804. augusztusa és 1807. augusztusa közötti 36 hónapban szült volna még egy eltitkolt gyermeket, de **ez már a szappanoperák világa**. Azért gondolat kísérletként íme egy elképzelt „forgatókönyv”:

1805 tavaszán az 50 éves Michael II. Psotta lovaskapitány Somorján állomásozik a vértesslovas egységével.^{lvi} Hónapokig semmi sem történik, a katonák és ő is unatkoznak. Unaloműzőként a kapitány néha átlovagol a 10,1 km-re található Misérdre.

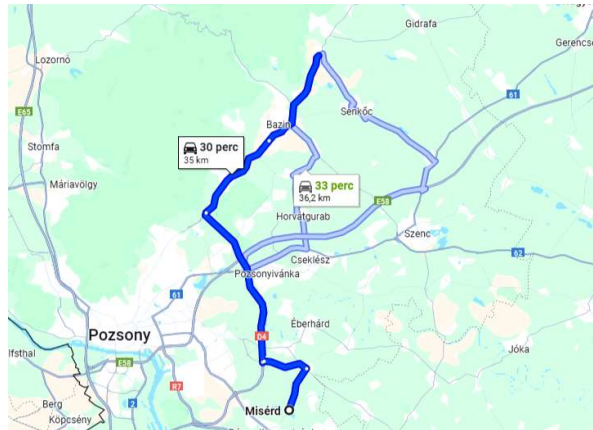
Ott megismerkedik a helyi „intelligencia” egyik oszlopos tagjával, Czilchert András tanítóval is. Jókat kvaterkáznak egy-egy szivar mellett, és a rumos palack is előkerül a stelázsiból. Psotta kapitányt természetesen bemutatják András művelt, csinos, fiatal (24 éves) feleségének, Lübeck Krisztinának is, aki legutoljára 1804. augusztusában hozta a világra második gyermekét, Ludovica-t. András napközben tanít, Krisztina kicsit kacérkodik a még mindig jóképű, snájdig kapitánnyal, a kétszer olyan idős, de nőtlen kapitány meg elkezd udvarolni neki.

Aztán az egyik tavaszi keddi délelőttön megtörténik, aminek nem szabadna megtörténnie. Az afférból egy gyermek fogant, a későbbi Psotta Mór.

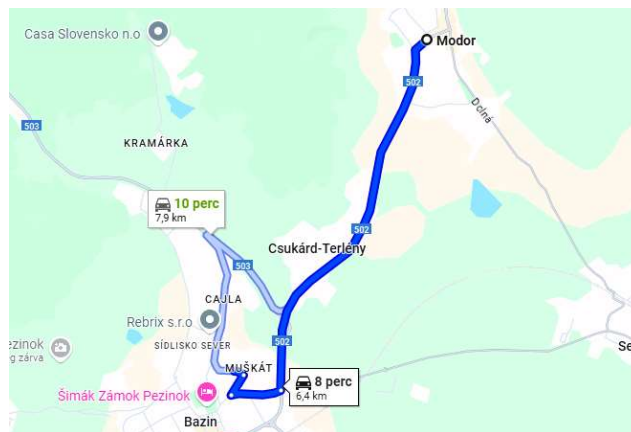
Most mi legyen? Elvetessem valami falusi javasasszonnyal, vagy felvállaljam az elkerülhetetlen botrányt? Krisztina és Mór az utóbbi mellett döntenek, és egy szép napon András elé állnak, és mindent bevallanak. András persze elsőre halálosan meg van sértődve, de aztán kicsit lenyugszik és leakaszt egy festményt a dolgozó szobája faláról, majd „jó képet vág” a két vétkeshez és a szentségtörő

eseményhez. Megállapodnak, hogy ez még mindig jobb, mint a nyilvános botrány.

Krisztina elkezd gömbölyödni, nem maradhat Misérden. A két férfi felülteti egy szekérre, és elküldi a 35 km-re található Modorba, ahol András idős anyja, Suzanna Richter él.

Itt, az anyósa házában 1805 Karácsony második napján Krisztina nagy titokban világra hozza szerelemgyerekét, Psotta Mórt. A feltűnés elkerülése, és a nyomok eltüntetése érdekében a gyereket nem Modorban, hanem a 6,4 km-re található Bazinban kereszteli meg a lelkész, aki már Krisztinát is a keresztvíz alá tartotta 24 évvel korábban. A keresztelés olyan titokban történik, hogy a megvesztegetett lelkész még az anyakönyvbe se írja be. **Ezért van az, hogy egyik életrajzíró sem tudja, hogy Psotta Mór pontosan hol született, mikor, és ki volt az anyja?**

A csecsemőt valamilyen „fedősztorival” Michael II. Psotta (az apa) veszi magához (előbb Somorján, aztán korai nyugdíjazása után Besztercebányán), ámde hamarosan – 1813-ban, Mór 8 éves korában – váratlanul elhunyt. A Czilchertek nem felejtnek, és a fiatal gyereket András anyja, Suzanna Richter őrizetére bízzák Modorban. Azonban négy év múlva, 1817-ben Suzanna is meghal, onnantól kezdve Mór egy ismeretlen bazini család neveli, de a költségeket (beleértve a gimnáziumi oktatását is) természetesen a már jómódú besztercebányai polgár, Czilchert András viseli.

Mór 1822-ben Krisztus mennybemenetele napján (Húsvét utáni 40. nap) Modorban konfirmál.

Egy évvel később, 1823-ban már „hadfi a 2. tüzérezredben”.

Életszerű a fenti „forgatókönyv”? **Szerintem nem.**

Kapcsolatba kerülhetett-e Psotta Mór gyerekként a Czilchert családdal?

Azt tényleg nem tudjuk kizárni, hogy a Somorján állomásozó Michael Psotta kapitány megismerkedett a misérdi tanítóval, Czilchert Andrással, és feleségével, Lübeck Krisztinával. Amennyiben Psotta Mór tényleg a Modor melletti Bazinban született, akkor szintén ismerhették a Modorban élő Suzana Richtert, Czilchert András idős édesanyját. Sőt, András feleségének és családjának is volt kapcsolata Bazinnal. Például Lübeck Krisztinát Bazinban keresztelték 1781-ben.

Azt is tudjuk, hogy 1809 után Czilchert András is Besztercebányán élt, ahol 1813-ban elhunyt Psotta Mór atyja, Michael II. Abszolút nem zárható ki, hogy Psotta kapitány halála után Czilchert András és Lübeck Krisztina vették magukhoz az árvaságra jutott Móricot, aki így együtt nevelkedhetett a vele egyidős Czilchert Károllyal, a levelet író Henrietta nagyapjával.

Psotta Mór 1856. évi szabadulása utáni lehetséges eseményekre még visszatérek.

Volt-e Mórnak ismert testvére?

Mór 1863. évi búcsúleveléből tudjuk, hogy egy testvére volt, Psotta Károly, aki Tót-Pelsőczön, Korpona mellett élt. (Korpona szlovák neve Krupina, és ma a Besztercebányai kerületben található.)^{vii}

Ennyit tudunk róla:

„Valóban élt Psotta (Psota; Pszota) Károly Tót-Pelsőcön, és családja használta a Barenfelsi előnevet. Ő ott is halt meg 1881-ben. Kereskedő, majd a város adószedője. Halálakor feltüntették a születési idejét és helyét: 1808 Bazin, de még a házassága idejét is. Ez utóbbit nem tudtam ellenőrizni, mert nincs digitalizálva. Mindenesetre két gyermeke született Tót-Pelsőcön.

Sajnos Károly születését sem találtam Bazinban.”

Azaz Psotta Károly esetében sem derült ki az édesanyja neve.

Mikor szabadult valójában Psotta Mór a fogságból?

Elérkeztünk Czilchert Henrietta levelének a legnagyobb csúsztatásához, nyilvánvaló tévedéséhez. Henrietta szerint Psotta Mór 1864. november 3-án szabadult a fogságból, és toprongyosan, gyalog indult Czilchert Károllyhoz a Vas megyei Csákányra.

Nos ebből, garantáltan egy szó sem igaz. 1864-ben Psotta már egyáltalán nem is élt.

Psotta Mór valójában nyolc évvel korábban, 1856. decemberében szabadult császári kegyelemmel.

A Politikai Ujdonságok c. hetilapot idézem:

„HETI KRÓNKA.

Ausztria.

Ö cs. kir. Apostoli Felsége, lovassági tábornok és Magyarország főkormányzója Albert főherceg úr ö cs. fenségéhez Velenczéből folyó **1856. december 2-**áról intézett legfelsőbb kéziratánál fogva az alább megnevezett és Magyarországon elitjeit politikai fegyenczeknek büntetési idejük hátralévő részét egészen-elenyedni kegyelmesen méltóztatott. Ezek: [...] **Psotta Móricz** [...].

A "Budapesti Hírlap" hivatalos részéből örvendve vesszük át e tudósítást, mellynek tartalmában foglalt kegyelmi ténynyel Császár ö Felsége huszonhat házánkfiának adta vissza a szabadságot s trónralépte nyolczadik évnapját emlékezetessé tette."

A fogságból szabadulva járhatott-e Psotta a Vas megyei Csákányon?

Szerintem nem. 1856. évi szabadulása idején Czilchert Károly biztosan nem élt Csákányban, hanem vagy Lipótfalván, vagy Buglóccon lakott.

Azt természetesen nem tudjuk kizárni, hogy a börtönből Psotta tényleg Czilchert Károlyékhoz zárandokolt, és azt sem, hogy házitanítói állást vállalt az akkor 7 éves Czilchert Arthúr mellett.

Ugyanakkor Csákány tökéletesen beleillik a Henrietta által megalkotott, fiktív időrendbe. Feltéve, de nem megengedve, hogy Psotta tényleg 1864-ben szabadult volna, nyugodtan mehetett volna Csákányba, hiszen akkor már Czilchert Károly lehetett a „csákányi advocat”.

Mik voltak halálának előzményei és körülményei?

Psotta Mór életéből két időszak teljesen homályos:

- Az 1806 körüli születésétől 1822. évi konfirmálásáig terjedő időszak.
- Az 1856. decemberétől az 1863. évi haláláig terjedő időszak.

A kutatás szempontjából nagy szerencsénk, hogy Görgey Arthúr testvére, István 1918-ban publikálta Psotta Mór búcsúlevelét. [A korabeli helyesírást nem javítottam.]

„[Görgey] Arthur bátyámnak a háború alatt rendíthetetlen hősei, a bukás után tántoríthatatlan hívei közé tartozott **Psotta Móricz** honvéd tüzér ezredes, — 1849-ben a Feldunai hadseregnek tüzérségi felügyelője. Haynau haditörvény-széke által halálra ítélve, de sok esztendei várbörtönre «lekegyelmezve» — a legutóbbi amnestia óta Pesten sanyarú életet élt. A cs. kir. szab. Déli vasútnál talált végre a központban, dijnoki alkalmazást és sovány kenyeret, — hihetőleg

napontai apró megaláztatásokkal fűszerezett! Egy nap aztán úgy vélte: elég ebből ennyi. Egy utolsó levélben megköszönte a nevezett vasút igazgatóságának a szolgálatot, búcsút vett testvérétől és barátaitól — ez utóbbiak közt Arthur bátyámtól is, — aztán kísértelt a budai krisztinavárosi temetőbe a Budavár 1849-iki ostrománál elesett honvédek közös sírjához s itt kését szívébe mártván, bajtársai nyugvóhelyére rogyott s ott lehelte ki hősi lelkét...

Íme a német szövegű levél kivonatilag, magyar fordításban:

A csász. kir. szabadalmazott Déli Vasút-társaság építészeti igazgatóságának.

Kelt Budán, 1863 január 5-én.

Sokat megértem! rosszat is egyetmást — de többet a jóból; és most, mielőtt visszatekintek életem útjára, derült meglepéssel kiáltok fel:

«Érdemes volt élnem!»

Boszankodás és sajnálkozás nélkül veszek búcsút ezen világtól. Megbocsátok mindenkinek — még *Bach uramnak is*, meg a többieknek.

Búcsúzva — szeretettel gondolok barátaimra:

Testvérem Psotta Károly Tót-Pelsőczön Korpona mellett. Szegény testvér! Én nem tartozom egy krajczárral sem senkinekezen a világon, de gyermekeidre sem hagyhatok örökségül semmit... sat.

Görgey Arthur Klagenfurtban. Szegény Arthur! még mindig azt kiabálják rád : «feszítsétek fel!» sat.

De mindenekelőtt egy barátomra gondolok: boldogtalan hazámra! De fel kell virulnia, — fel fog virulni gonosz ellenségei daczára! *Éljen a Magyar nemzet még sok ezer századig!*

Végezetül szívből köszönetet mondok az építészeti igazgatóságnak, a miért engem eddigi munkakörömben alkalmazott, mely alkalmaztatásomról ezennel lemondok, melynek kötelességeit — gyakran nagy megterheléssel — teljesíteni iparkodtam és pedig, amint az építészeti igazgatóság nekem maga kijelentette, nem sikertelenül....

Igy! És most kimegyek oda, hol az én vitéz bajtársaim 14 esztendő óta alusznak és azt kiáltom oda nekik.:

«Et vos, qui olim manipulare mei fuistis, [így!] mortuos moriturus salutat!»

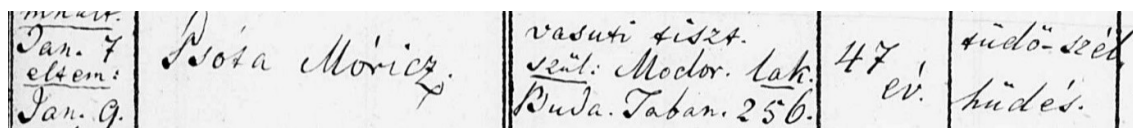
(Aláírva) Psotta Móricz s. k. ^{viii}

Két fontos elemre hívom fel a figyelmet:

- Görgey István szerint Psotta „*a legutóbbi amnestia óta Pesten sanyarú életet élt*”, azaz a szerző nem tud róla, hogy bárhol házi tanítóskodott volna.
- A búcsúlevélben (bár a magyar fordítás csak kivonatos) szó sincs semmiféle bibliáról, vagy a Czilchertekről. Egyedül Károly öccsét említi név szerint. Azt gondolom, hogy a biblia örökhagyását biztosan nem hagyta volna ki a levél kivonatából Görgey István, már csak annak jelképes fontossága miatt sem.

Mi tudhatunk meg Psotta halotti anyakönyvi bejegyzéséből?

Lentebb Psotta halotti anyakönyvi bejegyzése:

28. ábra: Psotta Mór halotti anyakönyvi bejegyzése (1863)

Megjegyzések:

- A búcsúlevél kelte 1863. január 5. A bejegyzés szerint január 7-én halt meg, és 9-én temették el.
- Az anyakönyv szerint Modorban született. Ettől még anyakönyvezhették a közelebbi Baziban.
- Halálakor biztosan nem 47, hanem 57 éves volt.
- A halál oka „tüdőszélhűdés”, ami nyilvánvalóan nem fedi a teljes igazságot.

Psotta környezetében lehetett-e Czilchert Károly vagy Arthúr annak halálakor?

Ezt gyakorlatilag kizárhatjuk. Károly Buglócon, vagy Csákányban élt, jó messze Budától. Arthúr 14 éves volt, és valamelyik Nyugat-Magyarországi gimnázium bentlakásos tanulója volt.

Feltételezve, hogy igaz a „story”, hogyan kerülhetett a Biblia Psotta halála után Czilchert Artúrhoz?

Csak találgatni tudnék, de nem teszem. Egyre inkább úgy gondolom, ha volt is bibliája Psotta Mórnak (ez könnyen elképzelhető), az halála után elkallódott a tabáni házában.

Van-e bármilyen alapja a Psotta-Görgey rokonságnak?

Legjobb tudomásunk szerint nincs, legalábbis semmilyen nyom nem mutat erre. Ilyen nyomot szerintem Czilchert Henrietta sem ismerhetett. Ezt a véleményt erősíti Görgey Arthúr következő levele is, amit Psotta halála után pár héttel írt. Amennyiben Görgeyben bármilyen rokoni érzés lett volna, biztosan egészen másképpen fogalmazott volna.

Mit gondolt Görgey Psotta Mór haláláról?

Szintén Görgey István idézi bátyja egyik levelének részletét Psotta halálával kapcsolatban:

„Görgey Arthur Görgey Istvánnak.

Kelet: Viktring, 1863. január 29.

Eredetije magyar.

«... Ha valaki közülünk (már t. i. a nemzeti becsület hű, phalanxát értem) alkalmilag megtudja szegény Psottánk helyzetét és neki tart bátran, katonásan így :

«Ne bolondozz, barátom! ha egyéb nem nyomja lelkedet a megélhetés gondjánál , ime van ... nekem, miből osztolni rászoruló barátaimmal; embereink ínsége nem hagy nekem nyugtot.»

— Ha így megszólítva rá nem áll a kétségbeesett (t. i. arra, hogy elfogadja a baráti ajánlatot és viseli el tovább is az életet), akkor a szüleit szegénynek, — testvéreit, ifjúkori pajtásait, szóval első élettársait kell felelőssé tenni. vérfagyasztó önmegváltásáért, miért mulasztották el már a zsenge ifjút kezénél fogva vezetni a minden időben, biztos oltalmat nyújtó barátság ernyője alá!.... „

Minek tekinthetjük a levelet: egy szomorú, de valódi történet pontos felidézésének, vagy „irodalmi alkotásnak”?

Kedves Olvasó! Amennyiben végig olvastad az előző bő tíz oldalt, valószínűleg kialakítottad a saját véleményedet.

Magam majdnem teljesen biztos vagyok, hogy egy szép irodalmi alkotásról van szó, ami valószínűleg ugyanazokat a legendás elemeket ismétli meg, amik már szerepeltek Henrietta 29 évvel korábban írt (de sajnos kallódó) elbeszélésében is. El tudom képzelni, hogy a novella felolvasása nagy sikert aratott 1905-ben, és keveseket foglalkoztatott annak valóság tartalma. Annak tekintették, ami volt: egy hazafias történetnek, egy bibliával „megspékelve”.

Lehetnek-e valóságos elemei a levélnek? Azt gondolom, hogy igen. Mivel Psotta Mórban, vagy Bazinban született, az apja, de akár ő maga is könnyen ismerhette a Czilchert családot, főleg András, András édesanyját és Károlyt. Talán tényleg találkozott 1856 után Arthúrral is. Azt sem zárhatjuk ki, hogy a fiatalon (ca. 7 évesen) árvaságra jutott ifjú Psotta Mórt egy ideig a Czilchert család vette magához.

A többi szerintem Henrietta „írói munkásságának része”. Kifejezetten örömet okozott az izgalmas kutatás, míg a folyamat végén ezt az erős véleményt megfogalmazhattam.

Még a publikálás előtt megérkezett Vidovszky Gábor véleménye:

„Most csak röviden írok. Elolvastam. Gratulálok!

Számomra nagyon érdekes. Lehet, hogy nagymamám valóban novellát írt, és a valóságot színezte ki az írói tehetségével. A levélforma eszembe juttatja Mikes Kelemt, aki Rodostóban írt leveleket – a nem létező – "Édes Hugának". Ebből fakadóan úgy gondolom, hogy a levelet [Henrietta] nem postán küldte el Éva néniéknek.

A Biblia létezésében viszont rendületlenül hiszek. Jó lenne megkérdezi erről a kolozsvári református teológia könyvtárának vezetőjét.

A családi honlapra szerintem már most kitehető a tanulmányod. Érdeklődéssel várom a válaszokat, fejleményeket.

Szeretettel üdvözl: Gábor”

Befejezésül egy női vélemény az egész sztoriról:

„Arra gondolok, hogy Psotta Mihály [II.] nem lehetett nagyon vastagon eleresztve. Mint katona, nem is nőülhetett akármikor. Ehhez a parancsnokságtól engedélyre, vagy elég tetemes összegű kaucióra volt szüksége. Azt nem gondolom, hogy a korabeli katonák nagyon önmegtartóztató életet éltek volna; a harcok, ivászatok és párbajok mellett szerelmek is szövődtek. De az ő katonasága épp a Napóleoni háború idejére esett, azaz nem éppen egy egyhelyben állomásozó helyőrségre, legfeljebb a folyton változó laktanyákra gondolnék.

A megválaszolhatatlan kérdések:

- Miért ilyen későn (Mihály 51 éves kora körül) születtek a Psotta gyerekek?
- Miért éppen akkorra tehető a születésük, mikor [Mihály] megkapta (megkérte) a nemességet?
- Nem volt túl idős ahhoz, hogy vértés katonaként harcoljon a Napoleon elleni háborúban, vagy éppen kora miatt, érdemei elismerése mellett mehetett nyugdíjba?
- Esetleg a nemesség elnyeréséhez tisztos családi háttér is megkívántott?
- Házasságban, vagy azon kívül születtek a Psotta gyerekek, akiket Mihály lovagiasan magának ismert el?
- Talán a feleség nem is evangélikus, hanem más vallású volt, vagy esetleg a környéken élő Lübeck család valamelyik rokona?

Képzeltetések:

Az 1808-ban nyert nemességgel Mihály viszont biztosan jobb anyagi helyzetbe került. Talán megnősült, vagy csak az anya követte az állomáshelyére a gyerekekkel Somorjára. Itt, vagy a környéken Czilchert András és az evangélikus lelkész, Samuel Jonas Palumbuni közreműködésével megkeresztelték a

gyerekeket. A Czilchert házaspár elvállalta a keresztszülőséget. Régen, a keresztszülői fogadalomban szerepelt egy kitétel, miszerint a szülő halála esetén nem hagyja magára, segíti felnevelni az árvát. Móricz és Károly hamar árvaságra jutott. Az édesanyjukkal a környéken maradtak, mikor Mihály nyugdíjba vonult a seregtől. Csak így lehet, hogy Móricz Modorban konfirmált.

A katonai iskolákhoz szükség volt a törvényes születéshez és a vallási hovatartozáshoz való igazolásra. Így Móric 15 évesen, 1823-ban már jelentkezhetett a katonaság reáltanodájába, majd apródképzőjébe. Vagy az apai örökségből, vagy Czilchert András támogatása révén előteremthette a belépéshez szükséges anyagi feltételeket. Károly talán nem érdeklődött a katonaság, vagy egyáltalán a továbbtanulás iránt. Bármilyen ismerősnél lehetett kereskedői tanonc. Móric a seregnél maradt, Károly pedig különböző helyeken szolgálva kereskedőként szabadult. S míg Móric sosem nőült meg, mert vagy nem volt még elég rangja, vagy elég pénze ehhez, addig a kereskedőként szabadult Károly némi kölcsönrel, vagy apai örökséggel családot alapíthatott. Ha Károly feleségének családja nem is volt jómódú, de a rokonsága tanult, művelt volt.

Ebből a "gondolatmenetből" az következne, hogy sem Móric, sem Károly nem nevelkedett együtt a Czilchert gyerekekkel. András talán támogatta őket 1813 (Mihály halála) után, de abból, hogy Móric 1822-ben Modorban konfirmált az következik, hogy ott járt valamilyen alsófokú iskolába. (Vagy azért, mert az anyja, esetleg anyja rokonsága ott élt, vagy azért, mert ott tanult egy bentlakásos intézményben. Ha Czilchert Andrásnál nevelkedett volna, Besztercebányán kiváló iskolában tanulhatott volna bentlakás és magasabb költségek nélkül.) Hogy miért csak Móric maradt meg "féltestvérként" a családi emlékezetben? Arra nekem is csak egy "vízióm" van: hogy nem egy volt az anyjuk.

Tehát az én női verzióm inkább Mihály katonaéletében látná a Psotta gyerekek családnélküliségét, korai árvaságukat, Somorját (vagy környékét) a Psotta-Czilchert kapcsolat létrejöttének helyeként, s Besztercebányát a szellemi kibontakozás, a lehetőségek, a későbbi kapcsolatok kialakításának színtereként. Inkább tenném Mihály életét bűnbaknak, s a Czilchert családot egy reményteli ifjú [Mór] életének félresiklását megakadályozó közreműködőnek - akár van rokoni kapcsolat az anya személyét illetően, akár nincs. A családban András érthette legjobban, mi múlhat egy származáson.

Visszatérve Henrietta levelére, vagy - egyre inkább - irodalmi alkotására. Biztosan létezett valami családi érintettség, csak talán lehetősége nem volt kutatásra, pontosabb információk elérésére, az adatok ellenőrzésére. [...] Egy biblia vándorútja pedig jó keret lehet az ismert (ismertnek vélt) adatok felfűzésére. Talán Henrietta nem is háziasszony, vagy feleség szeretett volna lenni. Csak "még" nem tudott kitérni a szokványos női sors elől..."^{lix}

A von Dudden család

Úgy kezdődött, hogy 2023. augusztusában a XXXII: Vidovszky találkozón Válaszúton Vidovszky Ferenc II. és **Czilchert Henrietta II.** (2) unokája, László Éva a dédanyjával [Czilchert Henrietta II. édesanyja, **Louise Hardekopf** (3)] összefüggésben futólag megemlített egy „Duden nevű angol nemest”, arra a felvetésemre reagálva, hogy a déd-mama esetleg „német kisasszonyként” került volna Budapestre az 1870-es évek végén. Ebben a pillanatban elindult egy váratlan, de nagyon izgalmas lavina, ami sok kérdésre választ adott, de még több megválaszolandó kérdést vetett fel [szándékos képzavar – RI].

„Dudden: Reichsadelstand. Diplom von 1652 für Philipp Dudden, ostfriesländ. Drosten des Amts Essen und später Stallmeister des K. Ferdinand III. Die Familie wurde in der Grafschaft Dieppolz begütert, und Ferdinand Eilhard v. Dudden erhielt unter dem 10. Sept. 1733 eine neue kaiserliche Bestätigung des der Familie zustehenden Adels.”^{lx}

A fordítás:

A Kelet-Frízföldről származó Philipp Dudden 1652-ben nyerte el a birodalmi nemesi címet. Essenben volt jegyző (?) [Drost], később pedig III. Ferdinánd [német-római császár] istálló mestere lett. A család a Dieppolz-i [ma Alsó-Szászország] grófságban kapott földbirtokot. 1733. szeptember 10-én **Ferdinand Eilhard von Dudden** kapott egy császári megerősítést a fennálló nemességről.

A fent említett Ferdinand Eilhard (0) fia lehetett **Philip Eilhard Ferdinand von Dudden** (1), aki (a forrásoktól függően) 1730-1743. között született. (Az Eilhard név olyan ritka, hogy szinte kizárt a tévedés.)

29. ábra: Philip Eilhard Ferdinand von Dudden címere^{lxi}

Philip Eilhard Ferdinand von Dudden-nek és feleségének, Dorothea Augusta Friderica Zwergius-nak három gyermeke ismert, közülük a mi szempontunkból **Frederick Detlev Heinrich Von Dudden** (2) az érdekes. A dán Wikipedia szerint:

„Friedrich Detlev Heinrich von Dudden (Glückstadt, 1768. február 20. – 1850. május 31.) dán tisz, aki vezérőrnagyként fejezte be pályafutását a gyalogság-nál.

1813. október 22-én feleségül vette Charlotte Elisabeth de Tuxent (1795. április 29. Helsingør – 1872. augusztus 4. Koppenhága), Louis de Tuxen admiraltási tanácsos és első felesége lányát, de a házasság később felbomlott.”

30. ábra: Friedrich Detlev Heinrich von Dudden arcképe^{lxii}

A házaspárnak szintén három gyermeke ismert, de én csak **Frederik Heinrich Detlef von Dudden**-t (3) említem. Róla annyit tudunk, hogy Glückstadtban [ma Schleswig-Holstein tartomány] született 1816-ban. Valamint 1853-ban mint hadnagyot leszerelték a gyalogságtól.^{lxiii} [A hivatalos lapban a keresztnemei nem pontos sorrendben szerepelnek, de két okból sem lehet szó az apjáról. Az egyik, hogy az apja 1850-ben meghalt, a másik, hogy ő vezérőrnagyi rangban szolgált.]

Unterm 29sten März:

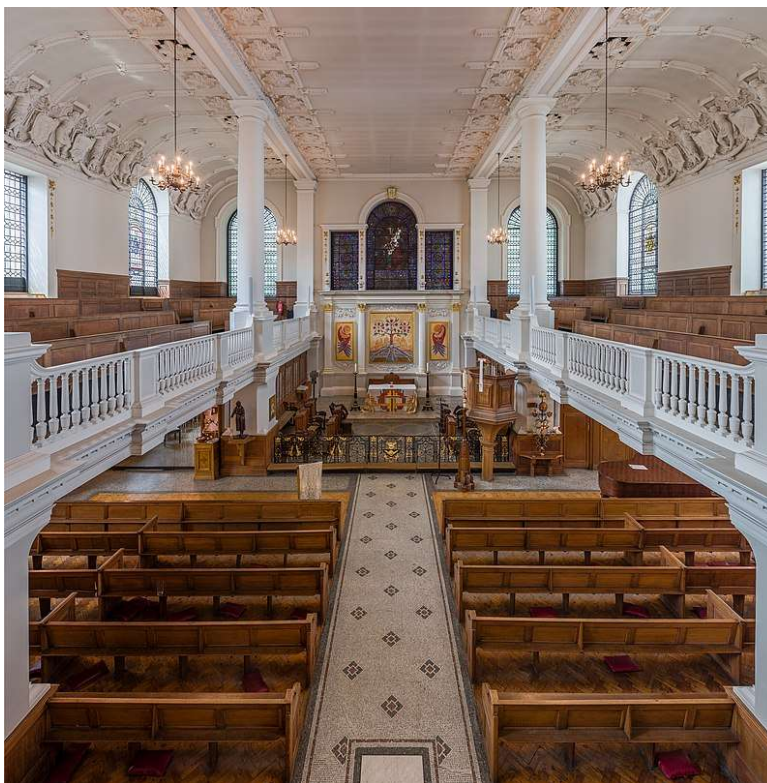
1. Dem Secondlieutenant in der Infanterie Friedrich Detlef Heinrich v. Dudden wird, auf Ansuchen, der Abschied in Gnaden aus dem Kriegsdienste ertheilt.
2. Dem Secondlieutenant in der Infanterie Friedrich Claus Christian v. Schleth wird, auf Ansuchen und wegen Schwächlichkeit, der Abschied in Gnaden aus dem Kriegsdienste ertheilt.

Kopenhagen, im Kriegsministerium, den 1sten April 1853.

C. F. Hansen.

Frederik Heinrich Detlef von Dudden felesége Ida Amalie Caroline von Romeling volt, aki 1816-ban született és 1871-ben hunyt el *Hamburgban*. Egy fiúgyermekükről tudunk. Pontosabban a fiú házassági anyakönyveiben szerepelnek egyértelműen a szülők.

A fiatallembert **Bernhard Friedrich Les Von Dudden**-nek (4) hívták és három házasságát találtam meg. Az elsőre 1877. június 23-án került sor Londonban, ahol a lenti, kifejezetten elegáns templomban feleségül vette **Anna Gretchen Louise Hartkopf** (3) kisasszonyt.

31. ábra: Saint Botolph's Church Aldgate, London^{lxiv}

Anna Gretchen Louise és Bernhard Friedrich Les Von Dudden valószínűleg Hamburgban ismerkedtek meg, mert ott halt meg pár évvel korábban von Dudden édesanyja, valamint Louise is onnan származott. Hogyan kerültek Londonba? Miért vállalta fel a házasságot az alig 16 éves Louise? Rejtély. Ahogy az is, hogy Louise pár év múlva hogyan került Budapestre, hogyan ismerkedett meg **Czilchert Arthúrral** (3), és három évvel a londoni esküvő után (1880-ban) hogyan szült neki egy leánygyermeket? További három évvel később (1883-ban) hogyan nősülhetett meg von Dudden ismételen Le Havre-ban?

Bernhard Friedrich Les Von Dudden további két házasságkötéséről is rendelkezésre állnak az anyakönyvek:

- 1883. június 28-án Le Havre-ban feleségül vette Prudence Aline Béatrix Baly kisasszonyt.^{lxv}
- 1901. január 10-én szintén Franciaországban feleségül vette Constance Charles-t.^{lxvi}

A kérdőjelek csak szaporodnak.....

A Korb, Röbert, Hardekopf családok

Anna Gretchen Louise Hartkopf (Hardekopf) (3)

Az életéről rendelkezésre álló minimális információ a Trude Rothe által megküldött családfából származik.

Sz.: Hamburg, 1861. május 4.
F.: Bernhard Friedrich Les Von Dudden
E.: London, 1877. június 23.
H: Berlin (Moabit kórház), 1890. november 30.

A Hardekopf, valamint az anyai ágakon kapcsolódó Korb és Röbert családokról a már említett Trude Rothe-től, Rüdiger Rothe özvegyétől kaptam felbecsülhetetlen értékű információkat. A következőkben ezt idézem, továbbra is sárga fedőszínnel jelölve Vidovszky Ferenc IV. – számos korábban ismeretlen – közvetlen felmenőit.

A Korb család

Bartholomäus Korb (12) az Ércheegységben található Raschau-ban élt.
* 1560 körül, kötélverő családban.

Leonhard Korb (11) kötélverő [?] [Seiler] Raschau-ban
* 1590 körül Raschau-ban.

∞ 6/8 1617 Scheibenberg-ben, az Ércheegységben Magdalena Gessner-rel (11).

32. ábra: Raschau első ábrázolása 1721-ből.^{lxvii}

Christoph Korb (10)

* 4/11 1627 Scheibenberg

† 2/4 1699

∞ 1656 Magdalena Seyffert-tel (10).

Johann Christoph Korb (9), kötélverő mester

* 2/8 1669 Scheibenberg

† 28.1.1733 Scheibenberg

∞ 18.12.1693 Scheibenberg **Susanne Hiller**-rel (9) (Hüller).

* 23.2.1668 Scheibenberg,

† 13.3.1741 Scheibenberg

A Schlettau-ból származó **Hans Heinrich Hüller** (10) leánya, aki hentesmester volt Scheibenberg-ben.

* 644 körül,

Eusebius [Hüller] (11) fia

† 6/5.1717 Scheibenberg)

∞ 1667 Scheibenberg húsvét utáni 3. vasárnap **Regina Göhnel**-lel (10) (Gönel u.ä.)

Johann Christian Korb (8), kötélverő in Scheibenberg

* 18.11.1699 Scheibenberg

† 16.5.1772 Scheibenberg

∞ 16/1 1724 **Elisabeth Wolff**-fal (8) (Maria Elisabeth)

* 1.3.1698 Scheibenberg, † daselbst Scheibenberg † 24.6.1739,

Christoph Wolff (9) asztalos leánya

* 21.9.1667 Scheibenberg.

∞ 30.9.1696 **Anna Catharina Baumann** (9) aus Rittersgrün,

Abraham Wolf (10) asztalosmester fia

† 20.3.1704 Scheibenberg, 72 éves korában,

∞ gewesen Scheibenberg Sonntag Misere [?] **Salome Medler**-rel (10) (Meydler) 1659, akit 30.11.1708 temettek el.

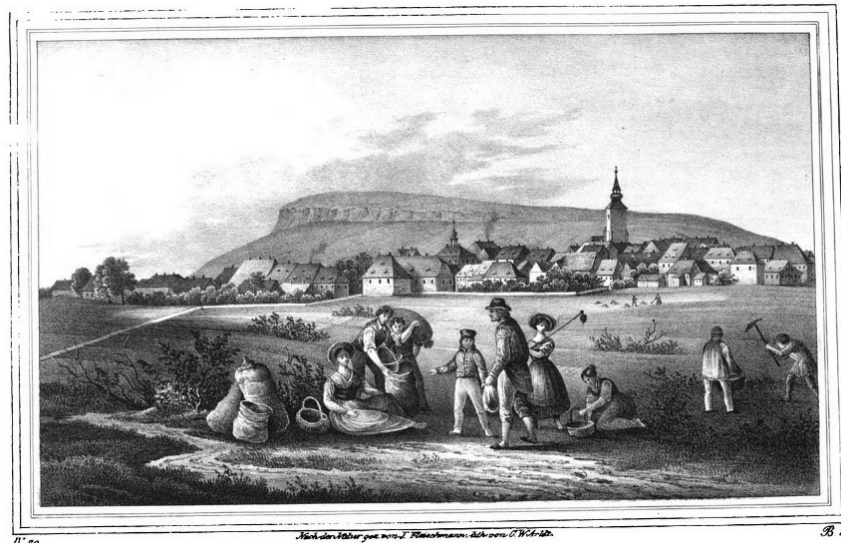
Johann Christian Korb-nak megtaláltam a nyomát:

„1748 hatten die Gewerken Georg Christoph Siemon und **Johann Christian Korb** die Grube Neuer Segen Gottes Fundgrube, am Stümpelfelsen gelegen, gemutet. Mit-gewerke dieser Grube war u.a. der Hammerwerksbesitzer Christian Gotthold Nietzsche aus Obermittweida. Auch die Bezeichnung „Neuer Segen“ weist hier darauf hin, daß diese Grube schon ältere Vorläufer gehabt haben wird.

So nennen Extrakte aus den Oberwiesenthaler Verleihbüchern z. B. 1695 die Duratzsch Fundgrube am Eisenberg, 1731 die Treue Freundschaft Fundgrube am Hämmerleinweg auf dem hinteren Stümpel und 1733 den Erzvater Abraham Stolln am vorderen Stümpel am Eisenberg.

Diese Gruben lieferten aber nicht nur das Eisenerz für die Hütten- und Hammerwerke. Aus der Eisensteinzeche, am Flößzechenweg zwischen dem Eisenberg und Kretzscham- Rothensehma gelegen, kam neben Eisenerz auch Kalkstein („Flöße“ oder „Flüsse“) als Zuschlagstoff für die Eisenerzverhüttung, als man zum Hochofenverfahren übergegangen war.”^{xviii}

Eszerint J.Ch. Korb 1748-ban vasércet és mészkövet bányászott a Stümpel sziklán, Scheibenberg-től délre. Ebből viszont az is következik, hogy egyáltalán nem biztos, hogy a „Seiler” kifejezés (csak) „kötélverőt” jelent, hiszen mind Raschau, mind Scheibenberg és Obermittweida jelentős bányavárosok Szászország déli részén, az Érc-hegységben.

Scheibenberg.

33. ábra: Scheibenberg 1839-ben.^{lxi}

Johanne Christine Korb [I.] (7), Johann Christian Korb (8) kötélverő leánya

* 5.11.1734 Scheibenberg,

† 3/1 1814 Scheibenberg

∞ 1759 **Christian Friedrich Röbert (7)**,

* 2.10.1734.

† 1.1.1812 Scheibenberg

Johanna Christine Korb [II.] (6) [ismeretlen szülőktől] * 26.6.1762 in Crottendorf, † 23.4.1842

∞ 20.9.1791 **Karl Friedrich Röbert (6)** unokatestvérével

A Röbert család

Gregor Röber (10), városi bíró, az érchegységi Johannegeorgenstadt egyik alapítója.

* ca. 1594 in Platten, Sudetenland

† 21.5.1660 Johannegeorgenstadt

∞ mit **Margareth N.N. (10)**

† 24.2.1693, 72 J. in Johannegeorgenstadt.

Johannegeorgenstadt

az Érchegység nagyobb bányásztelepüléseinek egyik legfiatalabbika, 1653-ban létesült. Nevét alapítójáról, I. János György választófejedelemről kapta a szomszédos csehországi Blatná (Platten) városkából a katolikus császári önkény elől elmenekült lutheránusoktól, hálából, amiért befogadták őket. A bányászattal foglalkozó jövedvények itt házakat építettek, városházát és templomot emeltek.^{lxx}

34. ábra: Johanngeorgenstadt 1905-ben.^{lxxi}

Christian Röber (9), Steiger [?]

* 17.3.1660 Johanngeorgenstadt

† 9/8.1716 Johanngeorgenstadt

∞ 19.8.1689 in Johanngeorgenstadt mit **Elisabeth Fritzsch (9)**

† 17.12.1741, 69 J.

Tochter des Steigers **Christoph Fritzsch (10)**,

† 6/4.1685 Johanngeorgenstadt 53 J. alt

Johann Christian Röber (8), Steiger

* 3/10 1703 in Johanngeorgenstadt,

† 9/3 1772 in Scheibenberg, Erzgebirge

∞ 20/1. 1734 in Scheibenberg mit **Johanna Catharina Bock (8)**

Sie starb 26.6.1768 in Oberscheibe.

Christian Friedrich Röbert (7), cipőkészítő

* 2/10 1734 in Scheibenberg

† 1/1 1812 in Scheibenberg

∞ 1759 **Johanne Christine Korb [I.] (7)**.

* 5/11. 1734 Scheibenberg

† 3/1. 1814 Scheibenberg

Karl Friedrich Röbert (6), cipőkészítő

* 9/5. 1770 Scheibenberg im Erzgebirge

† 11/5.1844 Scheibenberg

∞ 20/9.1791 **Johanna Christina Korb [II.] (6)** unokahugával

Ahnenschwund [valamilyen ős eltűnése?], * 26.6.1762 in Crottendorf

† 23.4.1842 Scheibenberg

Karl Friedrich Röbert (5), cipőkészítő

* 5/10. 1802 Scheibenberg, Posamentier [?]

† 28/5. 1874 Bergedorf bei Hamburg, 10 Kinder

∞ 3/10. 1825 Bergedorf mit **Christine Wilhelmine Krause (5)**

* 31.1.1805 Ratzeburg, † 1/3. 1878 Bergedorf

Susanna Juliana Christina Röbert (4), Karl Friedrich Röbert legidősebb leánya,

* 7/2. 1826 Bergedorf

† 22/4. 1862 Hamburg, am Theilfeld

∞ 8/5. 1853 Hamburg, St. Katharinen mit

Johann Nikolaus Carl Hardekopf (4), hangszerkészítő

* 9.12.1825 Elmenhorst in Lauenburg

† 10.3.1880 Hamburg, meghalt egy balesetben mint kocsmáros és szeszes ital készítő. (Leesett egy lépcsőn.)

A Hardekopf család

Peter Hardekopf (8)

* err. 1670 wo?

† 1746 alle ev.

1701-03-ban a lójegyzékben Christopher Burmeisterrel együtt említik, akitől 1701-ben megveszi a gazdaságot (a ratzeburgi Kerületi Levéltárban található szolgálati könyvből).

Lüt Hardekopf (7) * Borstorff in Lbg. (Lauenburg - Nord Deutschland)

1700 * err. in Borstorff

† 1781, 81 J. alt in Borstorff.

∞ 1724 12.1. in Borstorff **Tringret Denckers** (7).

Hans Joachim Hartkopf (6)

* in Borstorff

† 1794 26/7. 68 J. in Müssen, Lauenburg, Kirche Siebeneichen Lauenburg, beerdigt augusztus 1-én als Tischleramtsmeister und Brinksitzer (Landbesitzer).

- ∞ 1756. 30/9. I. Ehe in Niendorf an der Stecknitz mit **Maria Schröder** (6), 1781. 23/1. Gestorben, 42 J. alt, im Kindbett.
- 2. Ehe: getraut 20.12.1781 mit Maria Margaretha Karstens, des Holländers – Milchverarbeiters - Ernst-Peter Karstens zu Stecknitz Tochter. Wohnort Müssen.

Johann Heinrich Conrad Hardekopf (5), Sohn der Vorigen,

* 1778. 20/8. in Müssen,

† 29/8. 1836 als cipőkészítő mester,

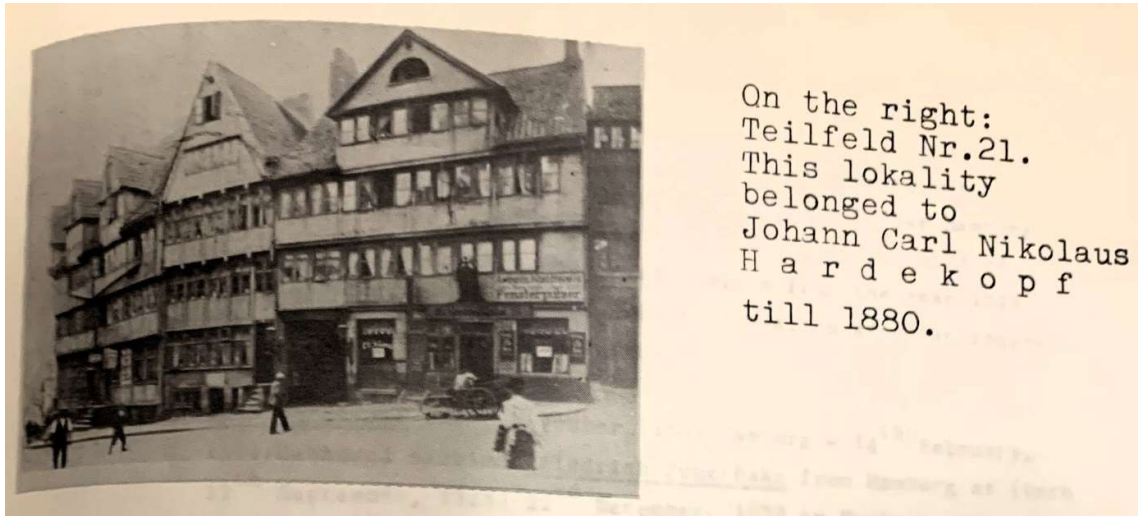
- 1806. I. ∞ mit Marie Stüwe † 15/11. 1815 in Kankelau, 42 J.
- 1816. II. ∞ 23/2. mit **Dorothea Elisabeth Meyers** (5), Kankelau *1791 und † 1871, 80 jáhrig, aus Güster, az apa juhász volt.

Johann Nikolaus Carl Hardekopf (4), hangszerkészítő

*1825 9/12 in Elmenhorst (Lauenburg)

† durch Sturz von der Treppe 1880 10/3 in Hamburg, Theilfeld 21, Gastwirt, Destillateur

- 8/5. 1853 I. ∞ mit **Susanna Christine Juliane Röbert** (4) * 7/2. 1826 Bergedorf † 1862.22.4.
- 2/11. 1862 II. ∞ mit Anne Marie Elisabeth Kock, † 25.3.1871, kinderlos
- 18/10. 1871 III. ∞ mit Cath. Dorothea Schacht in Bargteheide, † 4.10.1879, 3 Kinder.

35. ábra: Valószínűleg a jobb oldali házban született Louise Hardekopf^{flxxii}

Louise Anna Margaretha Hardekopf (3)

† 4.5.1861 Hamburg

1890 † 30/11. in Berlin, Krankenhaus Moabit,

1877 ∞ 23/6 in London mit dem Gutsbesitzer **Bernhard Friedrich Leo Baron von Dudden.**

Kiegészítés

2025. januárjában megkaptuk a New-York-i közkönyvtártól (The New York Public Library) digitális formában Kaetchen Bollhorst (1901-1991, született Feuerhake, FS: G1JT-7YV) 1973-ban írt családtörténeti összefoglalóját. Ebből tudjuk, hogy Louise Anna Margaretha Hardekopf-nak volt három testvére és további három féltestvére (apja harmadik házasságából).

Most csak az egyik testvért, Emma-t (1853-1891, Caroline Helene Elisabeth Auguste Emma Hardekopf) említem meg. A férje a hamburgi Friedrich Feuerhake (1849-1890) volt.

36. ábra: Emma Hardekopf és férje

A házaspárnak hét gyermeke volt, köztük Kaethe Feuerhake (1879-1962), a fent említett Kaetchen Bollhorst (születet Feuerhake) édesanyja, ismeretlen apától.

37. ábra: Kaetchen Bollhorst 1973 körül

Kaetchent csak azért említem, mert a kolozsvári László Ferenc az 1980-as években levelezési kapcsolatban állt vele, bár a pontos rokonsági kapcsolatukat – érdekes módon – nem ismerték.

Telki, 2025. február 12.

Réthy Imre

Végjegyzetek

- i https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Maja_Loehr
- ii <https://hu.wikipedia.org/wiki/Zayugr%C3%B3c>
- iii 2023. szeptember 1-i e-mail.
- iv <https://teatrn.pl/leksykon/artykuly/kosciol-ewangelicko-augsburski-pw-swietej-trojcy-w-lublinie/#historia>
- v <https://www.familysearch.org/tree/person/details/G4CW-4Z3>
- vi 2023. augusztus 14-i e-mail.
- vii Fordítás: <https://historiaforditas.hu/>
- viii https://library.hungaricana.hu/hu/view/SZTNH_Konyvek_0020/?query=Czilchert%20W%20Andr%C3%A1s&pg=182&layout=s
- ix http://real-eod.mtak.hu/4461/8/nc_102_610_l-ok.pdf - 16. oldal
- x [https://hu.wikipedia.org/wiki/Bik%C3%A1s_\(Szlov%C3%A1kia\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Bik%C3%A1s_(Szlov%C3%A1kia))
- xi <https://hu.wikipedia.org/wiki/Mis%C3%A9rd>
- xii Gertrude Rothe küldeménye, 2025. február 4.
- xiii 2023. augusztus 14-i e-mail.
- xiv https://csemadok.sk/intezet/kozmuvelodesi-adattar/jeles-felvideki-szemelyisegek/page/14/?site_section=person&searchcategory=regionalis
- xv https://library.hungaricana.hu/en/view/FszekCimNevTarak_06_011/?pg=112&layout=s&query=Czilchert
- xvi http://real.mtak.hu/25263/1/A_jo_palocok_u.pdf
- xvii <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/l-76823/lubeck-janos-karoly-76AF7/>
- xviii A portrét készítette: Rusz Károly - [1], Közkincs, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2179099>
- xix https://adt.arcanum.com/hu/view/SzinnyeiMagyarIrok_02/?query=czilchert&pg=259&layout=s
- xx Czilchert Károly. Pozsony megye helyrajzi és statisztikai leírása, 163. oldal. Kiadja az Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal, 1873.
- xxi https://adt.arcanum.com/hu/view/HolgyekLapja_1880/?query=%22berta+Lajos%22+olasz&pg=457&layout=s
- xxii <https://olvassbele.com/2019/04/22/inez-mosolya-kiallitas-kosari-aurel-gyujtemenyebol/>
- xxiii https://en.wikipedia.org/wiki/Lascia_o_raddoppia%3F
- xxiv <https://loradelpellice.it/26-aprile-1957-la-contessa-berta-di-pinerolo-fa-furore-a-lascia-o-raddoppia/>
- xxv https://adt.arcanum.com/hu/view/SzinnyeiMagyarIrok_02/?query=czilchert&pg=258&layout=s

-
- xxvi https://adt.arcanum.com/hu/view/PestiHirlap_1883_03/?query=czilchert&pg=5&layout=s
- xxvii <https://www.familysearch.org/tree/person/details/LD8B-83T>
- xxviii <http://mek.niif.hu/07500/07571/07571.pdf>
- xxix https://adt.arcanum.com/hu/view/HonvedsegiKozlony_1948/?pg=756&layout=s&query=s%C3%A1rk%C3%A1ny
- xxx https://www.abctelefonos.com/sarkany_ervin_es_12928189
- xxxi Forrás: Kosári Orla családi gyűjteménye.
- xxxii https://adt.arcanum.com/hu/view/AHon_1882_04/?query=mayr+ern%C5%91&pg=16&layout=s
- xxxiii <https://www.bama.hu/helyi-kozelet/2019/05/kosari-aurel-nem-tartja-magat-mugyujtonek-csak-szerencsesnek>
- xxxiv https://adt.arcanum.com/hu/view/HonvedsegiKozlony_1943_szemelyes/?query=czilchert-mayr&pg=1584&layout=s
- xxxv https://adt.arcanum.com/hu/view/PestiHirlapKepesMelleklet_1944/?query=czilchert-mayr&pg=474&layout=s
- xxxvi <http://hunhir.info/Magazin/1956/Tanulmanyok-visszaemlekezesek/2019/09/20/1956-os-emlek/>
- xxxvii https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3609865
- xxxviii <https://habsburgottoalapitvany.hu/wp-content/uploads/2024/05/2023-eves-beszamolo-magyar.pdf>
- xxxix https://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Poeltenberg_Ern%C5%91_P%C3%A9cs.JPG
- xl https://adt.arcanum.com/hu/view/TemesvariHetiUjszo_2000_10-12/?query=czilchert-mayr&pg=2&layout=s
- xli https://library.hungaricana.hu/hu/view/DunantuliNaplo_1999_10/?query=czilchert%20mayr%20aur%C3%A9l&pg=404&layout=s
- xlii https://adt.arcanum.com/hu/view/SzinnyeiMagyarIrok_02/?query=czilchert&pg=258&layout=s
- xliii https://adt.arcanum.com/hu/view/PestiHirlap_1841-1/?pg=139&layout=s&query=czilchert
- xliv https://www.zobodat.at/pdf/Burgenlaendische-Heimatblaetter_61_0129-0180.pdf
- xlv [https://hu.wikipedia.org/wiki/H%C3%A1mor_\(f%C3%A9mfeldolgoz%C3%A1s\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/H%C3%A1mor_(f%C3%A9mfeldolgoz%C3%A1s))
- xlvi <https://hu.wikipedia.org/wiki/Lip%C3%B3falva-Kicl%C3%A9d>
- xlvii https://books.google.hu/books?id=nA1aAAAAcAAJ&pg=PR10&ots=AovbDfIP31&dq=Pozsony+Megye+helyrajzi+%C3%A9s+statisztikai+leir%C3%A1sa.&pg=PR6&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- xlviii Filip Glocko: Samuel Libay - Život a dielo banksobystrického zlatníka. Banská Bystrica, 2019., 47. oldal
- xlix E-mail a Másik Kutatótól, 2025. január 9.
- ^l https://adt.arcanum.com/hu/view/Budapest_B5442_OrszagosNokepzoEgyesuletVeres-Palne_B5459_1899/?query=%22czilchert+henriette%22&pg=28&layout=s

-
- li <https://zsinatilevtar.hu/tartalom/25-fond-protestans-diakszovetseg-bethlen-gabor-kore-1901-1948>
- lii https://adt.arcanum.com/hu/view/Magyarország_1905_03/?query=%22czilchert+henriette%22&pg=519&layout=s
- liii <http://www.historie.hranet.cz/heraldika/pdf/doerr1900.pdf>
- liv <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Bona-bona-tabornokok-torzstisztek-1/tabornokok-es-torzstisztek-az-184849-evi-szabadsagharcban-23DD/iii-eletrajzi-adatok-273C/torzstisztek-27A0/ba-rensfelsi-psotta-mor-2ACE/?list=eyJxdWVyeSI6ICJKXHUwMGZhbC4gNi4gZm9seWFtb2RcdTAwZT-FzXHUwMGUxcmEgdFxlMDBmY3pzdTAwZTlYlHN6XHUwMGUxcmFkb3NzXHUwMGUxIG5ldmV6aWsgln0>
- lv Forrás: Hadtudományi Lexikon
- lvi <https://hu.wikipedia.org/wiki/V%C3%A9rteslovas>
- lvii https://adt.arcanum.com/hu/view/Books_06_184849SzabadsagharcKossuthEmigracio_0372_Gor-gey_arthur_a_szamuzetesben_239/?query=%22psotta+k%C3%A1roly%22&pg=270&layout=s
- lviii https://adt.arcanum.com/hu/view/Books_06_184849SzabadsagharcKossuthEmigracio_0372_Gor-gey_arthur_a_szamuzetesben_239/?query=G%C3%B6rgey+0W+Arthur+Psotta&pg=270&layout=s
- lix A Másik Kutató. E-mail 2025. február 4-én.
- lx Neues Allgemeines Deutsches Adels-Lexicon, II. kötet, 593. oldal
<https://play.google.com/books/reader?id=Se5SAAAaAAJ&pg=GBS.PA592&hl=hu&q=dudden>
- lxi <https://www.myheritage.com/research/record-1-276922881-1-547252/philip-eilhard-ferdinand-von-dudden-in-myheritage-family-trees>
- lxii <https://www.myheritage.com/research/record-1-682681901-1-514800/friedrich-detlev-heinrich-von-dudden-in-myheritage-family-trees>
- lxiii https://www.google.hu/books/edition/Gesetz_und_Ministerialblatt_f%C3%BCr_die_Her/KdRCAAAaAAJ?hl=hu&gbpv=1&dq=Frederik+Heinrich+Detlef+von+Dudden&pg=PA123&printsec=frontcover
- lxiv https://en.wikipedia.org/wiki/St_Botolph%27s_Aldgate
- lxv <https://www.myheritage.com/research/record-14002-23309515-F/banhard-frederic-leon-von-dudden-and-prudence-aline-beatrix-baly-in-france-church-marriages-civil-marriages?s=53711352>
- lxvi <https://www.myheritage.com/research/record-14002-3119975/bernhard-frederic-von-dudden-and-constance-charles-in-france-church-marriages-civil-marriages>
- lxvii Von J. C. von Haesler - Sächsische Landesbibliothek Dresden, Gemeinfrei, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=11443511>
- lxviii http://www.unbekannter-bergbau.de/inhalte/spot_12_2018_Kalk_HuW.htm
- lxix Von Museum für saechsische Vaterlandskunde - Google Buchsuche, Gemeinfrei, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=9509630>
- lxx <https://hu.wikipedia.org/wiki/Johanngeorgenstadt>
- lxxi <https://www.mindat.org/photo-895970.html>
- lxxii Forrás: Kaaetchen Bollhorst családtörténeti összefoglalója (1973)